

Markus Leideck
Državni arhiv u Pazinu
Vladimira Nazora 3
Pazin

IZVJEŠTAJI FERDINANDA HAUPTMANNA O STANJU ARHIVA NA PODRUČJU ISTRE I RIJEKE OBLASNOMU NARODNOMU ODBORU ZA ISTRU

UDK 930.25(497.571)

UDK 930.253(497.571Pazin)

Stručni rad

Unutar arhivskog fonda HR-DAPA-79. Oblasni narodni odbor za Istru Državnog arhiva u Pazinu nalazi se predmet br. 7425 izvorno naslovljen "Izvještaji o arhivama na području Oblasti Istre – Arhive" koji sadrži nekoliko izvještaja i dopisa protestnog karaktera Ferdinanda Hauptmanna od 1945. do 1947. godine, koji govore o stanju arhiva, arhivskog gradiva, daju podatke o ranijoj obradi i skrbništvu nad gradivom u trenutku sastavljanja izvještaja. Predmet osnovno predstavlja izvor za povijest skrbi nad arhivskim gradivom i način obrade fondova u razdoblju talijanske uprave i najranijeg razdoblja nakon Drugog svjetskog rata. Međutim, predmet je i vrlo značajan izvor za povijest fondova – ukupno 49 arhivskih fondova i zbirki.

***Ključne riječi:** Ferdinand Hauptmann, izvještaji, arhiv, fond, Oblasni narodni odbor za Istru.*

Rad Ferdinanda Hauptmanna na spašavanju arhivskog gradiva i arhiva

Kratka biografija Ferdinanda Hauptmanna

Ferdinand Hauptmann rođen je 11. svibnja 1919. godine u Fürstenfeldu u Austriji. Osnovnu školu polazio je u Zagrebu, gdje se je obitelj preselila iz Ljubljane nakon što je njegov otac Ljudmil (Ludmil) Hauptmann dobio radno mjesto profesora povijesti na Filozofskom fakultetu. U Zagrebu je 1937. završio klasičnu gimnaziju te 1941. studij povijesti. Za vrijeme Drugog svjetskog rata, zbog poslije-diplomskog studija, boravio je u Grazu i Beču od 1942. do 1945. te radio kao arhi-

vist pri Štajerskom zemaljskom arhivu (*Steiermärkisches Landesarchiv*) u Grazu. Pri sveučilištu u Grazu 1944. godine tezom *Austro-Ugarska i Srbija poslije Berlinskog kongresa 1878 – 1881.* stekao je doktorsku titulu.¹

Po završetku Drugog svjetskog rata vratio se u Zagreb gdje je primljen na radno mjesto asistenta-pripravnika Konzervatorskog zavoda. Na nalog Ministarstva prosvjete od 1945. do 1946. godine obilazio je područje Istre i Kvarnera te radio na identifikaciji i spašavanju arhivskog gradiva navedenih područja. Istovremeno je radio na organizaciji arhivske službe i obnovi djelovanja Državnog arhiva u Rijeci. Ubrzo nakon rada na inspekciji istarskih i primorskih arhiva, knjižnica i muzeja Hauptmann je 3. kolovoza 1946. prešao iz Konzervatorskog zavoda u Državni arhiv u Zagrebu (danas Hrvatski državni arhiv) gdje je kao arhivist radio do kraja svibnja 1953. godine.² Od siječnja do travnja 1946. bio je član komisije za razgraničenje s Italijom. Bio je prisutan i pri pregovorima 1948./49. s Mađarskom u Budimpešti te član i kasnije vršitelj dužnosti šefa delegacije za povrat kulturno-povijesnih dobara iz Mađarske 1956. i 1959./60.

Od 1953. do 1970. radio je najprije kao docent, zatim izvanredni i napokon redoviti profesor novovjekovne povijesti na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Od 1970. do smrti 26. listopada 1987. živio je i radio kao redoviti profesor povijesti jugoistočne Europe na Sveučilištu u Grazu, gdje je ubrzo postao predstojnikom Odjela za povijest jugoistočne Europe (*Abteilung für Südosteuropäische Geschichte*) pri Povijesnom institutu istog sveučilišta. Omanju zbirku arhivskog gradiva i vlastitu knjižnicu, koja sadrži 6572 naslova, ostavio je Zemaljskomu arhivu u Grazu.³

Spašavanje arhivskog gradiva i arhiva

Završetkom Drugog svjetskog rata Ferdinand Hauptmann se iz Austrije vratio na prostor Demokratske Federativne Jugoslavije, u Zagreb, nakon što je

¹ O Hauptmannu: Pavličević, D. Prof. dr. Ferdo Hauptmann. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* (Zagreb). 20(1987), str. 317-318; Švab, M. *Hauptmann, Ferdinand (Ferdo)*. U: *Hrvatski biografski leksikon (HBL)*. Sv. 5 (*Gn-H*). Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002. Str. 459-460; *Hauptmann, Ferdo*. U: *Hrvatski leksikon*. I. Svezak. Zagreb : Naklada leksikon, 1996. Str. 434-435; informacijski sustav Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu: <https://egov.stmk.gv.at/archivinformationssystem/at/jr/iis/imdas/web/loadMask/view-mask-felder.jsf?objectId=468311&maskId=null&maskName=null>. (08.04.2015.).

² Pismohrana Hrvatskog državnog arhiva, predmet br. 205/1946.

³ Tražeći izvore za izradu ovog priloga, pregledao sam i osobni fond Ferdinanda Hauptmanna, koji se nalazi u Štajerskom zemaljskom arhivu u Grazu. Zapravo je riječ o manjoj zbirci arhivskog gradiva razne provenijencije s područja Republike Hrvatske i Republike Slovenije, za koju pretpostavljam da je ostala u njegovu posjedu zbog daljnje obrade tih komada, te jednom obavijesnom pomagalu iz Hrvatskog državnog arhiva. Sadržaj tog fonda, koji obuhvaća jednu kutiju (0,06 d/m), unutar koje je gradivo svrstano u tri svežnjica, je sljedeći: Stampati (19. stoljeće); Dopis Franje Žigrovića banu (Beč, 28. travnja 1849.); Dopis Franje Žigrovića, Ivana Mažuranića, Ambrosa Vranyczanya i Ivana Kukuljevića caru Franji Josipu (Beč, 25. travnja 1849.); *Ordini regolativi la materia dei boschi in Provincia d'Istria (Co. Rota)* (1717.-1719.); *Catastico di Momiano e suo Territ° Boschi, e Terreni Boschivi del secondo ordine* (1719.); *Relazione dell' inquisita fra Castellano e suditi* (Kopar, 28. kolovoza 1651.); *Zusammenstellung der Akten im Schuldenprozess Ignaz Pillepich gegen Margarethe verw. Travan Verw. Bunjevaz und verwandte* (1834.-1838.) te obavijesno pomagalo fonda Arhiv obitelji Bombelles koji je 1950. sredivao s Bartolom Zmajićem i Igorom Karamanom.

ratne godine proveo radeći pri Štajerskom zemaljskom arhivu u Grazu, gdje si je priskrbio zasluge za premještaj gradiva.⁴ Ondje se zaposlio pri Konzervatorskom zavodu na radnom mjestu asistenta-pripravnika. Kao obrazovanog arhivista Kulturno-umjetnički odjel Ministarstva prosvjete delegirao ga je za pregled arhiva i pismohrana na Kvarneru i u Istri. Već 11. lipnja krenuo je iz Zagreba u Rijeku kao član komisije za procjenu ratnih šteta na kulturno-povijesnom blagu. U navedenoj komisiji uz Hauptmanna su, dio vremena, bili i povjesničar umjetnosti Branko Fučić,⁵ arhitekt i konzervator Mladen Fučić⁶ te etnologinja Jelka Radauš Ribarić.⁷ U sklopu te kulturno-povijesne istraživačke skupine, kako ju je nazvala Jelka Radauš Ribarić, Hauptmann je, uglavnom pješice i boraveći u mjestimično vrlo teškim uvjetima, obišao čitavu Istru te je učinio nadzor nad državnim, općinskim i nekim privatnim arhivima na području Istre i Kvarnera. Na temelju izvora mogu se sa sigurnošću utvrditi sljedeća mjesta koja je obišao: Buje, Gologorica, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pula, Rijeka, Rovinj, Senj, Draguč i Vodnjan.⁸

Prvotno se zadržao u Rijeci zbog nadzora nad zgradom arhiva, koja je za talijanske uprave bila odjel Državnog arhiva u Trstu, i pregledu gradiva na području Rijeke.⁹ Za vrijeme rata, gradivo te ustanove nastalo do 1850., bilo je u tri

⁴ Informacijski sustav Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu.

⁵ Branko Fučić (Dubašnica na Krku, 8. rujna 1920. – Rijeka, 31. siječnja 1999.) diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1944. iz skupine predmeta: povijest umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom, hrvatska povijest i opća povijest te talijanski jezik. U lipnju 1945. u Rijeci je započeo konzervatorsku službu. Doktorirao je 1965. disertacijom *Srednjovjekovno zidno slikarstvo u Istri* na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. Bio je redovni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Autor je i suautor brojnih radova s područja znanosti umjetnosti, kulture i glagolizma. Za svoj znanstveni i stručni rad primio je brojna priznanja i nagrade. Vidi: Redakcija Hrvatskog biografskog leksikona. *Fučić, Branko*. U: *Hrvatski biografski leksikon (HBL)*. Sv. 4 (E-Gm). Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998. Str. 490-491.

⁶ Mladen Fučić (Dubašnica na Krku, 10. veljače 1922.) nakon 1945. arhitektonski je snimao ratne štete na spomenicima kulture u Istri te je pripremao elaborate za njihovu sanaciju. Diplomirao je arhitekturu 1948. na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Od 1948. do 1965. radio je u Konzervatorskom zavodu u Zagrebu kao arhitekt konzervator. Projektirao je i nadzirao nekoliko konzervatorskih i rekonstrukcijskih projekata, te je projektirao i više novogradnja u starogradskim jezgrama. Autor je više stručnih tekstova o drvenoj arhitekturi. Vidi: Humski, V. *Fučić, Mladen*. U: *Hrvatski biografski leksikon (HBL)*. Sv. 4 (E-Gm). Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998. Str. 491-492.

⁷ Jelka Radauš Ribarić (Maribor, 8. ožujka 1922.), terenska istraživačica, muzealka, etnologinja, znanstvenica i publicistica. Diplomirala je etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1944. Doktorat znanosti obranila je 1965. godine na istom fakultetu. Nakon završenog studija svoja je prva terenska istraživanja obavljala u Istri. Od 1. kolovoza 1945. radila je u Etnografskom muzeju u Zagrebu, gdje je od 1965. do umirovljenja 31. prosinca 1975. obnašala dužnost ravnateljice. Za dosadašnji znanstveni i stručni rad dobila je brojne zahvalnice, priznanja i počasna članstva. Radauš Ribarić ujedno je autorica rada u kojem opisuje rad i život članova te skupine. Radauš Ribarić, J. *Sjećanja na prvu kulturno-povijesnu istraživačku skupinu u Istri 1945. godine*. U: *Buzetski zbornik*. Sv. 27. Buzet – Pazin : „Josip Turčinović“ – Katedra Čakavskog sabora Buzet – Pučko otvoreno učilište „Augustin Vivoda“, 2001. Str. 179-184. O Radauš Ribarić u: *Obrazloženje za dodjelu nagrade za životno djelo "Milovan Gavazzi" dr. sc. Jelki Radauš Ribarić. Etnološka tribina* (Zagreb). 36, 29(2006), str. 245-247.

⁸ Izvještaji za Draguč i Vodnjan nisu sačuvani. U imenovanom predmetu sačuvane su samo košuljice tih izvještaja. O nadzoru u Senju saznajemo iz izvještaja o općinskom arhivu u Bujama od 30. ožujka 1946.

⁹ U Rijeci se zadržao i zbog priručne knjižnice arhiva, u kojoj je posuđivao literaturu koja mu je bila potrebna u radu, o čemu je i pisao u prvom izvještaju. O tom je ostala i zadužnica u Državnom arhivu u Rijeci.

navrata (1941., 1943. i 1944.) premješteno u Battaglia Terme u Castello del Catajo i samostan Fraglia u pokrajini Padovi te u Zane u Vicenzi.¹⁰ Smjesta je upozorio da je potrebno što prije onamo poslati izaslanika kako bi se Talijanima dalo do znanja da postoji spoznaja o lokaciji gradiva. Prostori zgrade su, nakon kapitulacije Kraljevine Italije 1943. i dolaska njemačke vojske, služili kao radionice za izradu odjeće i skladišta, a preostalo arhivsko gradivo je izmješteno. Ondje je radio na identifikaciji premještenog gradiva arhiva i spašavanju arhivskih cjelina i cjelovitosti više fondova koje su, za potrebe svog djelovanja, na obradu preuzele Komisija za ratne zločine i Odjeljenje zaštite naroda. U Rijeci je u listopadu 1945. nakon višemjesečnih pregovora došao u sukob s Kulturno-umjetničkim odjelom Gradskog narodnog odbora u Rijeci, koji je htio izmjestiti arhiv u, za arhiv i arhivsko gradivo, nedostatne i neadekvatne prostore, prisvojivši 6 prostorija u prizemlju arhiva za potrebe slikarske škole.¹¹ Riječ je o problemu koji je pratio Državni arhiv u Rijeci još godinama kasnije.¹²

U kolovozu 1945. započeo je s terenskim radom u Istri. Najprije je u Pazinu u kaštelu spasio preostalo gradivo Pazinske grofovije, gradivo Kotarskog suda u Pazinu i niz drugih fondova. Na temelju usmenih izjava stanovnika uspio je rekonstruirati postupke njemačke vojske s knjižnicom, zbirkom oružja i arhivom navedenog feuda, koja je gradivo palila i bacala u ponor kraj kaštela. Zabilježio je i postupke narodnooslobodilačkih vlasti, koji su dopustili 400 ratnih zarobljenika da gradivo koriste kao ležajeve i pokrivala. Naložio je mjere zaštite gradiva te ga je osigurao u zatvorenim prostorijama kaštela.

Nakon Pazina pregledao je kuću obitelji De Franceschi. Gradivo je pronašao izbačeno iz ormara i razbacano jer je Kotarski narodni odbor Čepić iz kuće odnio namještaj, ali cjelovito očuvan obiteljski fond i dijelove zbirki arhivskog gradiva koje su Carlo i Camillo De Franceschi bilo skupili bilo posudili u Pokrajinskoj knjižnici Istre (Biblioteca Provinciale dell'Istria). Na toj lokaciji pronašao je i prve komade gradiva pisane glagoljicom: jednu matičnu knjiga koja datira iz sredine 18. stoljeća i knjigu bratovštine crkve sv. Roka kod Huma.¹³

U studenom 1945. pregledao je prvi put arhiv Općine Buje te je, vidjevši da je gradivo razbacano po prostoru spremišta i da je k tomu svakomu moguć pri-

Arhivski fond Državnog arhiva u Rijeci HR-DARI-168. Državni arhiv u Rijeci (dalje DAR). Opći spisi, zadužnica Ferdinanda Hauptmanna od 23. kolovoza 1945. Na ovom mjestu zahvaljujem arhivskom savjetniku Borisu Zakošek, jer mi je sugerirao pregled gradiva fonda Državnog arhiva u Rijeci za navedene godine, i ravnatelju Goranu Crnkoviću što mi je dopustio pregled dokumentacije i na taj način omogućio raspisivanje konteksta.

¹⁰ DAR. Povjerljivi spisi, Pov. 2/76, Dopis arhiva kabinetu Prefektore u Rijeci od 28. prosinca 1942. (br. 316/42) te dopis Državnog arhiva Rijeka Ministarstvu za kulturu i nauku u svezi restitucije arhivalija iz Italije od 6. veljače 1951. (br. 128/51).

¹¹ Vidi prosvjede 1 i 2 od 12. i 14. listopada 1945. Arhivski fond Državnog arhiva u Pazinu HR-DAPA-79. Oblasni narodni odbor za Istru (dalje: ONO za Istru), predmet br. 7425 Izvještaji o arhivama na području Oblasti Istre – Arhive (1945/1947).

¹² DAR. Povjerljivi spisi, br. 337/1949, Podaci o arhivima i bibliotekama, 26. travnja 1949.

¹³ Može se samo pretpostaviti da je zbog blizine Gologorice obišao i Draguč, za koji nije sačuvan izvještaj.

stup istomu, naredio jednostavne mjere zaštite, odnosno odlaganje gradiva u za to predviđene ormare koji su se nalazili u istoj prostoriji.¹⁴ Krajem studenog i početkom prosinca iste godine pregledao je općinski arhiv u Labinu te knjižnicu i arhivsko gradivo Giuseppine Martinuzzi. Nakon kraće potrage zatekao je općinski arhiv u zgradi nekadašnjeg municipija u kojoj je sjedište imao Kotarski narodni odbor. Prostorija u koju je bio odbačen arhiv služila je kao odlagalište otpada. Nakon što je uspio organizirati čišćenje te prostorije, morao je ustvrditi da je dio gradiva bilježnika s područja Labina i Plomina uništen zbog višegodišnjeg djelovanja vlage na nosač. Nakon što je uredio prostor za predmetni arhiv, u njega je dao unijeti i knjižnični i arhivski legat Giuseppine Martinuzzi. Promišljao je i o osnivanju znanstveno-istraživačkog centra u Labinu u čiji fundus je trebalo eventualno biti uvršteno i gradivo Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Labin. No, sav njegov napor bio je uzaludan jer je gradivo ponovno bačeno na pod, na isto nabacano razno registraturno gradivo, a nekoliko je ormara uklonjeno iz prostorije.¹⁵

Paralelno s terenskim radom sudjelovao je u radu jugoslavenske delegacije u sklopu Međusavezničke komisije za razgraničenje s Italijom te je u Pazinu, povodom dolaska te komisije, u Biskupijskom sjemeništu u siječnju 1946. godine s Brancom Fučićem, Božom Milanovićem i drugima postavio izložbu Svjedočanstva o slavenstvu Istre, na temelju koje je nastao katalog Dokumenti o kulturi i nacionalnoj svijesti Slavena u Istri.¹⁶

Krajem ožujka iste godine u Novigradu je spasio gradivo koje je Gradski narodni odbor sakrio na tavan pod krovne grede, kako Međusaveznička komisija za razgraničenje s Italijom ne bi otkrila dokaze o mletačkoj, a s time i talijanskoj, upravi na tom području. Nakon što je izvukao gradivo ispod krova i identificirao najstarije gradivo, uputio se pješice u Buje u ponovni pregled arhiva. Ondje je zatekao još i gore stanje od onog koje je vidio prvi put. Uložio je prosvjed zbog krajnjeg nemara Kotarskog narodnog odbora Buje za preuzeto gradivo. Pišući izvještaje za Novigrad i Buje, predložio je sabiranje sveg gradiva ranijih uprava u Pazinu u prostorima kaštela, što je jasno istaknuo u izvještaju o općinskom arhivu u Novigradu 30. ožujka 1946., a to je podržalo i Ministarstvo prosvjete.¹⁷ Naime, Ministarstvo je reagiralo na Hauptmannove izvještaje o stanju općinskih arhiva u Novigradu i Bujama 2. svibnja 1946. te je zamolilo Vojnu upravu Jugoslavenske armije u Opatiji da obavijesti Oblasni narodni odbor u Labinu da na temelju Hauptmannovih izvještaja o stanju navedenih arhiva postoji jasna potreba za

¹⁴ Vidi izvještaj br. 9 Izvještaj o arhivu u Bujama. ONO za Istru, isti predmet.

¹⁵ U takvom stanju gradivo je zatekao voditelj Ispostave Državnog arhiva u Zagrebu sa sjedištem u Rijeci Milivoj Korlević prilikom preuzimanja gradiva od Kotarskog narodnog odbora Labin 10. lipnja 1948. DAR. Tajni spisi, 156/1948.

¹⁶ Katalog je tiskan u 350 primjeraka na hrvatskom i francuskom jeziku u Narodnoj štampariji Oblasnog narodnooslobodilačkog odbora za Istru u Rijeci.

¹⁷ Naravno, Hauptmann svoje izvještaje nije slao samo Oblasnomu narodnomu odboru za Istru, nego i Državnomu arhivu i Ministarstvu prosvjete Narodne Republike Hrvatske koje ga je i delegiralo za pregled arhivskog gradiva.

poduzimanjem mjera zaštite tog gradiva. Predlaže se prijenos gradiva u kaštel u Pazinu koji je Hauptmann predvidio za sjedište budućeg arhiva u Istri.¹⁸ Ministarstvo u Dopisu Vojnoj upravi navodi i da je ONO za Istru voljno ustupiti nekoliko prostorija u pazinskom kaštelu, čime bi dobio ulogu spremišta, ako ne i arhiva, a koja bi ujedno osigurala ne samo gradivo od daljnjeg propadanja, nego bi takva kulturna namjena osigurala i kaštel od uništenja.¹⁹

Hauptmannov terenski rad u Istri i na Kvarneru pretežno je završen u prvoj polovici 1946. godine. Izvještaje o stanju arhiva općina Novigrad i Općine Buje sastavio je u Pazinu 30. ožujka, a 16. svibnja zatražio je premještaj iz Konzervatorskog zavoda u Državni arhiv u Zagrebu.²⁰ No, nakon zapošljavanja u Državnom arhivu u Zagrebu i dalje je povremeno boravio u Rijeci i Istri. Tako je u studenom 1947. bio u sastavu komisije za otvaranje i pregled trezora kulturnih dobara u Poreču, među kojima i arhivsko gradivo, koje je ondje premješteno iz Pule 1943. ili 1944. godine. Iako cjelovit izvještaj nije sačuvan, može se sa sigurnošću utvrditi da je Hauptmann bio ondje u rujnu iste godine u nadzoru, a imao je i ključeve zapečaćenih prostorija.²¹

Pregledao je i Pokrajinski muzej Istre u Puli u Via Carrara, te je pronađeno gradivo pohranio u ormare koje je zapečatio.²² Izvještaj o pregledu te ustanove nije sačuvan, ali se upravo njegov posljednji izvještaj, sačuvan unutar predmeta 7425, odnosi na tu ustanovu i Istarsko društvo za arheologiju i domovinsku povi-

¹⁸ Arhivski fond Hrvatskog državnog arhiva HR-HDA-291. Ministarstvo prosvjete Narodne Republike Hrvatske (dalje: MPRO NRH). 6.2.3. Državni arhiv Zagreb, predmet 27006-V-D-1946., kutija 291.

¹⁹ MPRO NRH. Isti predmet: "Ako se stari grad u Pazinu, koji je vrlo lijepi primjerak srednjovjekovne fortifikacione arhitekture, upotrijebi za pohranu arhivalija, najbolje će se očuvati od oštećenja. Na taj način će u isto vrijeme biti riješena dva važna problema."

²⁰ U dopisu Državnomu arhivu u Zagrebu od 16. svibnja Hauptmann navodi: "U međuvremenu od moga postavljenja u Konzervatorskom Zavodu u Zagrebu prošle godine bio sam zadužen različnim terenskim zadacima u Istri te je pitanje moga prijelaza u H.D.A. bilo toga radi odloženo. Pošto je moja zadaća uglavnom završena, a iz razloga što bih želio zaći u uže područje moje struke, molim Naslov, da bi kod Ministarstva prosvjete ishodio moj prijelaz iz službe pri Konzervatorskom Zavodu u H.D.A." Pismohrana Hrvatskog državnog arhiva, predmet br. 205/1946.

²¹ Naime, u tajnim spisima imenovanog fonda Državnog arhiva u Rijeci sačuvan je dio izvještaja za Poreč. Zbog njegove važnosti sačuvani dio donosim u cjelosti: "Arhiv (Archivio storico dell'Istria). Nalazi se u jednoj sobi biblioteke. Nikakav popis nije ostao, iako je prema protokolima upravnog vijeća biblioteke jasno, da je moderna kartoteka arhiva u izradi već od godine 1941. a i u primopredajnom popisu se vidi, da su postojale 'pratiche d'Archivio'. Ostale su od istarskog arhiva u Puli samo malenkosti, ostatak arhiva kaptola puljskog, nešto novijih spisa suda porečkog i bujskog te dvije do tri kutije pisama istarskih Javnih radnika. Najvažniji je međjutim dio arhiva (statuti gradova, glavnina arhiva puljskog kaptola, spisi istarskih javnih radnika, stari arhiv Poreča sklonjen 43/44 u Poreč. Ali kraj toga ima mnogo originalnih kartografskih djela iz XVII. stoljeća i ranije, koji se ne nalaze ni u popisu porečkom, a niti u Puli, pa prema tome mora da su kao vlasništvo Societa Istriana odneseni poslije 1945. u Mletke. Isto tako nisu u Poreču ni spisi javnih radnika. Na pr. pisma Carlo Combi, pisma Antonio Goiz (Kopar), komisija dužda Mih. Steno podestatu u Grožnjanu 1400/1414, Desorizione dell'Istria, attribuita a Don Fortunato Olmo al principio del sec. XVIII., pisma porodice Rapisio (Kršan), i duždevo pismo Marka Antinija Giustiniani-ja, Codice rheto-romano 1700., Duždevska komisija Giacomu Lippomano 1608/10 u koži i zlatu, Atlante dell'Ortelio sec. XVI., Carta dell'Istria, Venezia 1780., Viaggi da Venezia al Sepolcro e al Monte Sinai di Fra Noe 1753, Isole che sono da Venezia nella Dalmazia 1573 itd." *Poreč*, 25. IX. 1947. *Ferdo Hauptmann v.r.*

²² DAR. Tajni spisi, 339/1948, Arhivalije u Puli, 30. studeni 1948.

jest (Società Istriana di archeologia e storia patria). Bilo mu je posve jasno da je to društvo, koje je još za talijanske uprave protupravno prikupljalo javno arhivsko gradivo, isto gradivo odnosilo iz Istre u Trst. Bio je prilično uvjeren da će otuđeno gradivo, na temelju Mirovnog ugovora s Italijom, i uostalom samog statuta tog društva, biti restituirano. Nažalost, Hauptmannova predviđanja se niti do danas nisu ostvarila u potpunosti.²³ Posljednji poznati rad na očuvanju gradiva s područja Istre i Kvarnera Hauptmann je poduzeo u travnju 1948. godine, kada je Državni arhiv u Zagrebu formalno, za ispostavu te ustanove sa sjedištem u Rijeci, preuzeo gradivo Državnog arhiva u Rijeci u svojstvu odjela Državnog arhiva u Trstu.²⁴

O fondu HR-DAPA-79. Oblasni narodni odbor za Istru

Arhivski fond HR-DAPA-79. Oblasni narodni odbor za Istru²⁵ preuzet je u Državni arhiv u Pazinu (dalje DAPA) 16. siječnja 1961. godine po službenoj dužnosti od Narodnog odbora općine Pula. Fond je arhivistički sreden te je 2000. godine izrađena posljednja verzija sumarnog inventara.²⁶ Međutim, predmet 7425/1947 "Izvještaji o arhivama na području Oblasti Istre – Arhive" nije obrađen prilikom sređivanja navedenog fonda. Zbog očite informacijske vrijednosti izdvojen je u neidentificiranom trenutku iz fonda, no do 2009. godine ostao je neobrađen. Predmet je 2009. godine, nakon što je evidentiran prilikom sređivanja ostavštine jednog od umirovljenih djelatnika arhiva, priključen fondu te je zaštitno snimljen.

Značaj predmeta

Predmet 7425/1947 "Izvještaji o arhivama na području Oblasti Istre – Arhive" u prvom redu predstavlja izvor za povijest skrbi nad arhivskim gradivom te daje uvid i u način obrade fondova u razdoblju talijanske uprave i najranijeg razdoblja nakon Drugog svjetskog rata. Izvještaji su odraz kako rane skrbi središnjih vlasti za kulturnu baštinu, tako i za posvemašnji nemar lokalnih i kotarskih tijela za istu. Oni su slika silnih napora arhivista Ferdinanda Hauptmanna na očuvanju arhivskoga gradiva i kulturne baštine jedne regije. Značaj njegovog rada ne može se jasno izmjeriti u dužnim metrima gradiva ili brojem sačuvanih fondova i zbirki, no čitajući njegove izvještaje jasno je da bi državni arhivi u Pazinu i Rijeci bez njegovih napora sasvim sigurno bili siromašniji za velik broj fondova i zbirki. Predmet s posve uporabnog strukovnog gledišta predstavlja bitan i nadalje neizostavan izvor

²³ Odnedavno mi je, zahvaljujući usmenim informacijama koje sam dobio od jednog istraživača u arhivu navedenog društva, poznato da se i danas u njihovu arhivu nalazi veća količina gradiva Rašporskog kapetanata i bilježnika s područja Bužeštine iz razdoblja mletačke uprave.

²⁴ Pri primopredaji su uz Hauptmanna sudjelovali Milivoj Korlević, upravitelj ispostave Državnog arhiva u Zagrebu u Rijeci, Ljubdrag Brgić, predstavnik Gradskog narodnog odbora Rijeka, i mladi arhivist Državnog arhiva u Rijeci u svojstvu odjela Državnog arhiva u Trstu Ivan Collenzi. Prema DAR. Zapisnik o primopredaji sastavljen dana 21. travnja 1948. u prostorijama Državnog arhiva na Rijeci. DAR. Pov. 2/76 (br. 68).

²⁵ Dalje u tekstu: ONO za ISTRU.

²⁶ Radaljac, Lj. *HR-DAPA-79. Oblasni narodni odbor za Istru. Sumarni inventar*. Pazin : Državni arhiv u Pazinu, 2000. Napomena: Inventar nije objavljen.

za povijest 42 arhivska fonda, 6 zbirki i jedan muzejski postav koji su danas pohranjeni u četiri ustanove. Riječ je o sljedećim fondovima i zbirkama:

1. Državni arhiv u Pazinu

1.1. Fondovi:

- HR-DAPA-2. Općina Labin (1420./1797.)
- HR-DAPA-4. Općina Novigrad (1471.-1797.)
- HR-DAPA-6. Bilježnici Labina i Plomina (1525./1797.)
- HR-DAPA-7. Bilježnici Novigrada (1679.-1797.)
- HR-DAPA-12. Pazinska knežija (1571.-1934.)
- HR-DAPA-14. Općina Buje (1801./1805.)
- HR-DAPA-15. Općina Labin (1802./1805.)
- HR-DAPA-16. Općina Novigrad (1797./1805.)
- HR-DAPA-18. Općina Buje (1807./1813.)
- HR-DAPA-19. Općina Labin (1807./1813.)
- HR-DAPA-20. Općina Novigrad (1806./1813.)
- HR-DAPA-32. Općina Buje (1813./1918.)
- HR-DAPA-35. Općina Labin (1813./1918.)
- HR-DAPA-36. Općina Momjan (1850.-1868.)
- HR-DAPA-37. Općina Novigrad (1814./1918.)
- HR-DAPA-38. Općina Pazin (1832.-1931.)
- HR-DAPA-44. Mjesno školsko vijeće Buje
- HR-DAPA-46. Mjesno školsko vijeće Labin (1870./1918.)
- HR-DAPA-47. Mjesno školsko vijeće Novigrad (1870./1918.)
- HR-DAPA-62. Općina Buje (1918./1943.)
- HR-DAPA-65. Općina Labin (1918./1943.)
- HR-DAPA-66. Općina Pazin (1918.-1945.)
- HR-DAPA-249. Kotarski sud u Pazinu (1849.-1943.)
- HR-DAPA-418. Bratovštine Labina i Plomina (1602./1806.)
- HR-DAPA-419. Bratovštine Novigrada (16./19. st.)
- HR-DAPA-529. Bilježnici Momjana (1778./1817.)
- HR-DAPA-535. Kotarski sud u Belaju (1814.-1847.)
- HR-DAPA-811. Podestat Općine Labin i Plomin (1512./1797.)
- HR-DAPA-853. Pomirbeni sudac Novigrad (1806.-1807.)
- HR-DAPA-871. Kotarski narodnooslobodilački odbor Labin (1944.-1945.)

HR-DAPA-947. Općina Pazin (1810./1811.)

HR-DAPA-952. Sud Općine Labin i pomirbeni sudac Labin (1801./1812.)

1.2. Zbirke:

HR-DAPA-424. Zbirka statuta (1301.-1600.)

2. Državni arhiv u Rijeci

2.1. Fondovi:

HR-DARI-8. Riječka prefektura (1924.-1945.)

HR-DARI-53. Riječka kvestura (1918.-1945.)

HR-DARI-66. Konzulat Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.)

HR-DARI-168. Državni arhiv u Rijeci (1926.-1966.)

HR-DARI-264. De Franceschi iz Gologorice (1610./1934.)

HR-DARI-384. Rapicio (1563.-1862.)

HR-DARI-539. Pulska kvestura (1930./1940.)

HR-DARI-357. Gradski muzej i Biblioteka u Puli (1917.-1927.)

HR-DARI-376. Istarsko društvo za arheologiju i domovinsku povijest (1885.-1910.)

2.2. Zbirke:

HR-DARI-257. Gradski muzej u Puli (1420.-1924.)

HR-DARI-273. Isprave (1201.-1932.)

HR-DARI-276. Statuti općina (1332.-1805.)

HR-DARI-394. Istarski urbari (1498.-1803.)

HR-DARI-396. Bratovštine u Istri (1459.-1820.)

3. Sveučilišna knjižnica u Puli:

3.1. Fondovi:

Carlo De Franceschi

4. Narodni muzej Labin:

4.1. Stalni postav.

Bilješka o prijepisu

Iz prijepisa su ispušteni inventarni popisi arhivskog gradiva i knjižnične građe, necjeloviti zapisnik o primopredaji knjižnice Giuseppine Martinuzzi te izvještaj o knjižnicama na području Poreča. U slučaju posljednjeg, zbog toga što se odnosi isključivo na knjižničnu građu, podnositelj izvještaja nije Ferdinand Hauptmann koji stoji kao subjekt prijepisa ostalih obrađenih prijepisa, prijepis nije niti potpisan niti datiran. Obradeni su isključivo izvještaji nađeni u navedenom predmetu.²⁷ U prijepisu su ispravljene očite slovne pogreške, razriješene su proizvoljne kratice te su učinjene manje izmjene na razgocima.

Prijepisi izvještaja

1. Izvještaj o arhivima br. 1 Rijeka

Naslov	Izvještaj o arhivima br. 1 Rijeka
Vrijeme nastanka gradiva	17. lipnja 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	4 lista
Sadržaj	Hauptmann je napisao izvještaj o svom dolasku iz Zagreba u Rijeku, kretanju i premještanju dijelova Oblasnog narodnog odbora za Istru te o tom kako je privremeno ostao u Rijeci zbog pregleda arhiva i knjižnice. U nastavku je izvijestio o Državnom arhivu u Rijeci, osnivanju i smještanju ustanove, kretanju arhivskih fondova i zbirki ustanove za vrijeme rata te namjerama Gradskog NOO Rijeka, glazbene škole i drugih da u zgradi Arhiva stvore kuću umjetnosti, a arhiv premjeste u zgradu Gradske čitaonice. Izvijestio je o gradivu koje je iz te ustanove evakuirano u Italiju za vrijeme rata i potrebi da se isto u Italiji locira, evidentira i zapečati do povratka u zemlju. Također je pisao o nemaru poslijeratne uprave za arhivsko gradivo te dao popis fondova prijelazne i talijanske uprave kojima uslijed nemarne obrade poslijeratnih vlasti prijeti uništenje.

²⁷ Postoji još jedan poznati izvještaj o stanju kulturnog blaga s područja Istre, odnosno izvještaj o Crvenom otoku kraj Rovinja, koji je do kraja Drugog svjetskog rata bio u vlasništvu obitelji Hütterot. Kako su ti vrlo opsežni izvještaji Hauptmanna i Fučića već obrađeni, a riječ je o gradivu tek jednog fonda, smatram izlišnim uvrštavati te izvještaje u ostale izvještaje koji čine zaseban predmet. VIDI: Doblanović, D. ... et al. Obitelj Hütterott : ostavština : dio I. Pazin – Rovinj : Državni arhiv u Pazinu – Zavičajni muzej grada Rovinja, 2008.

Značaj

Većina tog izvještaja predstavlja relevantan izvor za povijest fondova Državnog arhiva u Rijeci, koji su bili u skrbništvu iste ustanove od osnivanja 1926. do 1945. te povijesti fonda, stvaratelja te sjedišta Državnog arhiva u Rijeci, time i fonda HR-DARI-168. Državni arhiv u Rijeci (1926.-1966.). Ukazuje na neprofesionalnu obradu i odabiranje gradiva fondova iz razdoblja prijelazne i talijanske uprave. Riječ je o fondovima Državnog arhiva u Rijeci: HR-DARI-8. Riječka prefektura (1924.-1945.), HR-DARI-539. Pulska kvestura (1930./1940.), HR-DARI-53. Riječka kvestura (1918.-1945.) i HR-DARI-66. Konzulat Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.).

IZVJEŠTAJ O ARHIVIMA

br. 1

RIJEKA:

Određen za pregled arhiva u Istri, krenuo sam sa pročelnikom Oblasnog odbora Tuhtanom i izaslanikom za muzeje Fučićem iz Zagreba u ponedjeljak 11. VI; prispevši podvečer na Rijeku, sretali smo već pojedine članove Oblasnog odbora iz Pulja, koji su se prebacivali djelomično ovamo, a drugim dijelom u Opatiju, Labin itd. Kako pod tim okolnostima nije imalo smisla uputiti se prema Pulju, odlučeno je da privremeno ostanemo na Rijeci, to više što je u pogledu istarskih arhivalija Rijeka ionako vrlo važno središte.

Oblasni odbor za Istru, kako čujem, prebacit će se uglavnom u Labin; za njegovu kulturno-umjetničku sekciju još nije sigurno, hoće li se smjestiti ondje ili u Opatiji.

Kako ni u jednom ni u drugom gradiću nema mnogo mjesta, a ja se usto zbog arhiva i priručne biblioteke moram zasada zadržati na Rijeci, to ostajem svakako uz pristanak Oblasnog odbora na Sušaku-Rijeci, dok ne svršim sadašnji posao.

Stručni referat o riječkom arhivu slijedit će, čim se arhiv donekle opet uredi, odnosno čim mi bude moguće; pregledati i provjeriti pojedine skupine.

Prva je sada briga da se arhiva negdje definitivno smjesti. Arhiv je osnovan godine 1926., a nalazio se u vili nadvojvode Josipa (tkzv. vila Margarita), gdje je zauzimao desno krilo. Ova je kuća arhitektonski vanredno lijepa, leži na uzbrdici usred malog parka, u blizini bivše guvernerske palače, a opet na mirnom mjestu. Rješenje, da se ovdje smjesti arhiv bilo je vrlo sretno. Međutim je za vrijeme rata njemačka vojska bila zaposjela ovu zgradu, tako da se arhivski materijal morao nagomilati u 3. katu obližnjeg suda. Arhiv se doduše danas vraća opet u vilu Margaritu, ali su se u međuvremenu u vezi sa planovima riječkog gradskog NOO-a pojavili i drugi interesi. Muzička škola, koja je također prije već bila u vili, kani proširiti svoje djelovanje, pa stoga traži više prostorija, a usto je želja ovdašnjih umjetnika, da u toj zgradi osnuju

umjetničku školu, ured ateliere itd. Svim tim zavodima uporedo nema mjesta u istoj zgradi; zato se pomišljalo ovdje, da se arhiv preseli u neku drugu zgradu.

Po datumu useljenja imao bi arhiv bezuvjetno prednost, da ostane u zgradi, jer se bio prvi uselio. Usto je seoba jednog arhiva skopčana sa mnogo teškoća. Ako se svejedno pomišlja ozbiljno na njegov premještaj, ima se to pripisati u prvom redu nastojanju Gradskog NOO-a, a zatim umjetnika samih. Odbor i grupa umjetnika žele na Rijeci obnoviti umjetnički život u većem opsegu, nego je to Italija bila pružila, a usto nastoje kod toga povezati kako riječke tako i sušačke umjetnike. Nije mi zadaća da ulazim u debatu, hoće li ti planovi u zamišljenom širokom razmjeru potpuno uspjeti; to je stvar njih samih i Gradskog NOO-a. Kod stambenog pitanja glede arhiva moram uspjeh pretpostaviti. Činjenica jest, da je na Rijeci gotovo jedina podesna zgrada za galeriju slika itd. baš i samo ta vila Margarita. Kako se od umjetničke škole, zajedničkog rada sušačkih i riječkih umjetnika očekuje ovdje i čisto političko-propagandni uspjeh – a bez sumnje ovakva umjetnička manifestacija djeluje na oko, na šire mase bolje, negoli i najljepše uređen arhiv – to je odlučeno naći za arhiv drugu podesnu zgradu.

Provizorno arhiv odstupa jedan dio svojih prizemnih prostorija umjetničkoj grupi. Čim se nađu druge prostorije za arhiv, taj će postepeno biti onamo premješten (uz pristanak Ministarstva prosvjete).

Pomišlja se pri tome na zgradu bivšeg Fascia (Casadel Fascio) u kojoj bi arhivu bio ustupljen čitav 2. kat. U toj se zgradi svojedobno do raspuštanja nalazila Hrvatska čitaonica, pa se i nju nastoji opet ondje smjestiti. Na taj bi se način nadovezalo u uspomeni na staru čitaonicu, a koncentriranjem čitaonice, narodnog sveučilišta i arhiva na jednom mjestu stvorilo bi se – analogno "kući umjetnosti" u vili Margariti, – "kuća kulture" u zgradi Čitaonice.

Definitivna odluka o tom još nije pala, jer zasada tu zgradu drži USAOH, ali se čini, da će se on iz nje odseliti.

Ukoliko bi se jednom kasnije uredile odnosno popravile reprezentativne zgrade na obližnjem trgu (Piazza Dante), koje su stradale prilikom bombardiranja, mogao bi se potom arhiv ondje smjestiti, i to u prizemlju (spremišta) i u 1. katu. 2. kat naime u Casadel Fascio nije toliko podesan za arhiv kao niži spratovi. Usto su u nižim spratovima mogućnosti požara i vode mnogo manji nego podno tavana.

Ako se, dakle, Casadel Fascio pretvori opet u Čitaonicu, arhiv bi se ondje u 2. katu mogao smjestiti s time, da se eventualno kasnije potpuno osamostali i preseli u jednu od reprezentativnih zgrada na Piazza Dante. Seoba je međutim u Čitaonicu uvjetovana jedino pretvaranjem vile Margarite u "kuću umjetnosti"; zbog drugog kakvog razloga ne bi imalo smisla, poduzeti teški posao seobe jednog prilično velikog arhiva.

Ukoliko arhiv ne bi dobio 2. kat Čitaonice, treba da bezuovjetno ostane u vili Margariti.

Drugi dio mog dosadanjeg ovdašnjeg boravka bio je posvećen lokalizaciji i spašavanju razasutog arhivskog materijala.

Državni arhiv na Rijeci otpremio je zbog bombardovanja veći i vredniji dio svoga materijala u gornju Italiju (Padovu). Popis toga materijala kao i pobliži podaci slijedit će drugim izvještajem.

Bit će potrebno, što prije ili vratiti iz Italije taj materijal ili barem radi pregleda uputiti onamo jednog našeg čovjeka, koji bi

- 1) svojom inspekcijom dokazao Talijanima, da jugoslavenske vlasti znadu za taj materijal,
- 2) razvidio na licu mjesta mogućnosti otpreme i sve u tu svrhu pripremio
- 3) do trenutka otpreme zapečatio za jugoslavenske vlasti taj depot.

Sa stanovišta historika odnosno arhivara bit će jednom i događaji nedavne prošlosti od velikog naučnog značaja. Rijeka je bila pod talijanskom vlašću centar provincije kvarnerske (Provincia del Carnaro), kojoj na čelu bijaše perfekt sa sjedištem u bivšoj guvernerskoj palači. U normalnim, mirnim vremenima upravne vlasti zadržavaju svoje spise, svoje arhive sve dotle, dok postoji potreba za njih u dnevnom uredovanju. Tokom se godina ti upravni arhivi znatno smanjuju, izlučuje se sav nepotrebn materijal. Historijskom se arhivu takvi spisi prepuštaju tek nakon 10-25 godina.

Zbog ratnih događanja i njihovih posljedica međutim upravni arhiv prefekture, kvesture itd. na Rijeci izgubiše svoga gospodara, jer tih upravnih i političkih vlasti više nema. Stoga nastojim, da od tih spisa spasim što više, to prije, što ne prijeti samo opasnost da se ti arhivi kompletni predadu kao bezvrijedni materijal tvornici papira na preradu, nego se javljaju za pojedine akte politički interesenti (OZNA, Komisija za ratne zločince...), koji, svaki sa svoga gledišta izvlače samo ono, što ih zanima, a ostalo bacaju.

Uspjelo mi je, upozoriti i zainteresirati odgovorna lica iz tih ureda i na kasniju vrijednost tih spisa za historiografska istraživanja uopće; usto sam ondje dobio i popis sveg ostalog vrednijeg materijala, koji se obrađuje zasada na pr. u OZNI, a jednom će preći u vlasništvo državnog arhiva. Uvjeren sam, da ću i dalje moći pratiti sudbinu tih i sl. spisa do onog časa, kad budu zreli za riječki arhiv; to više, što se nadam da nakon mojih koraka OZNA itd. neće više nakon svršene obrade i upotrebe te spise baciti.

Ali to sve sa arhivskog gledišta još nije dosta. Osnovni je princip, da historijski arhiv primi, sortira odnosno škartira upravne spise pod vidom, da sačuva što više sliku onovremenog upravnog mehanizma. Ako međutim sada OZNA iz kabinetskog arhiva bivšeg prefekta, na pr. izvuče samo ono, što nju zanima, Komisija za ratne zločine opet samo svoje stvari, a ostalo obje instance predaju tvornici papira, neće od arhiva bivše prefekture u državni arhiv doći nikakav zaokruženi, homogeni materijal. Bit će eventualno nekoliko listića o ratnim zločincima, o političkim prekršajima... ali ni arhivar, a još manje historik neće u riječkom državnom arhivu moći da nađe arhiv bivše prefekture, fascia ili sl. Prema tome će historijsko istraživanje morati da ostane uvijek krnje i nepotpuno. Talijanska vlast u ovim našim krajevima vidjet će se samo kroz ovo nekoliko odasvud skupljenih listića. O smjernicama i djelokrugu te uprave neće se ništa znati. Za mirovnu konferenciju na pr. nećemo biti kadri obraditi nijedno političko pitanje, jer će – zahvaljujući našim mjerama – u vrlo

kratkom vremenu arhiv prefekture itd. biti pretvoren u amorfnu smjesu u tvornici papira.

Dosada sam usprkos svih tih teškoća sa arhivarskog gledišta uspio barem zapriječiti daljnje uništavanje tih spisa u tvornici papira, spisi ostaju zasada, pa bili već i nepotrebni, kod pojedinih komisija itd. Ali to nije dovoljno. Ministarstvo prosvjete treba da izda naredbu ili meni ovlast, prema kojoj će svako raznašanje spisa biti uopće zabranjeno. Ako netko mora dobiti uvid u arhive bivše upravnih vlasti, mora sačuvati logički sastav tog arhiva, kakav je bio pod bivše upravom, te smije uz potvrdu svaki akt doduše prepisati, ali ne iz svežnja uopće izvaditi.

Slijedi popis arhivalija, koje su u opasnosti da budu uništene, a obrađuje ih OZNA i Komisija za ratne zločine:

Privatni arhiv d' Annunzia

II bivše prefekture

II 2. talijanske armije²⁸

II kvesture u Pulju i Rijeci

II hrvatskog konzulata na Rijeci

Ugodna mi potreba, da istaknem veliku susretljivost i pomoć, koju mi kod spašavanja tih arhivalija iskazuje pročelnik prosvjetnog odjela kod Okružnog odbora za Hrvatsko Primorje, prof. Antić.²⁹

Sušak 17. VI 45

F. Hauptmann

2. Izvještaj o arhivima Pazin

Naslov	Izvještaj o arhivima Pazin
Vrijeme nastanka gradiva	7. kolovoza 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	4 lista
Sadržaj	U izvještaju o arhivima u Pazinu prikazano je u prvom redu zatečeno loše stanje arhiva, a time i arhivskog gradiva. Opisan je sustavan, sudeći pre-

²⁸ Gradivo 2. talijanske evidentirano je prilikom sređivanja gradiva fonda Državnog arhiva u Rijeci HR-DARI-53. Riječka kvestura u opsegu od 0,1 d/m.

²⁹ Vinko Antić (Selce, 21. studenoga 1905. – Selce, 9. rujna 1993.) književni povjesničar, pjesnik i povjesničar. Nakon Drugog svjetskog rata bio je pročelnik Prosvjetnog odjela Okružnog narodnooslobodilačkog, kasnije narodnog, odbora za Hrvatsko primorje do 1947. Nakon toga bio je glavni urednik *Riječkog lista* (1947.-1949.), obnašao je dužnost direktora Građevinskog tehnikuma (1949.-1952.) te Naučne (danas Sveučilišne) knjižnice u Rijeci (1952.-1965.). Autor je niza literarnih radova te radova iz područja kulturne povijesti, povijesti radničkog pokreta, povijesti NOR i turizma. Vidi: Mi. Se. Antić, *Vinko*. U: *Hrvatski biografski leksikon (HBL)*. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983. Str. 178-179.

ma usmenoj predaji na kojem se temelji taj dio izvještaja, postupak uništavanja arhivskog gradiva Pazinske grofovije u vrijeme Drugog svjetskog rata nakon 1943. te uništenje gradiva pojedinih stvaratelja s opisivanog područja uslijed bombardiranja. U izvještaju se nalazi i rijedak iskaz zadovoljstva nad suradnjom s nadležnim kotarskim tijelom.

Značaj

Izvještaj u prvom redu predstavlja izvor za povijest fondova Državnog arhiva u Pazinu: HR-DAPA-12. Pazinska knežija (1571.-1934.), HR-DAPA-249. Kotarski sud u Pazinu (1849.-1943.), HR-DAPA-535. Kotarski sud u Belaju (1814.-1847.), HR-DAPA-947. Općina Pazin (1810./1811.), HR-DAPA-38. Općina Pazin (1832.-1931.) i HR-DAPA-66. Općina Pazin (1918.-1945.) te Državnog arhiva u Rijeci: HR-DARI-394. Istarski urbari (1498.-1803.). Nadalje, izvještaj o uništenosti gradiva daje bitne informacije o tome kako je došlo do djelomičnog ili potpunog uništenja gradiva pojedinih upravnih i školskih tijela.

IZVJEŠTAJ O ARHIVIMA PAZIN

U ranom srednjem vijeku sjedište grofova Pazinskih (još sačuvan kaštel); 1374. izumru te grofovija Pazinska prelazi u austrijske ruke. Pazin postaje središtem austrijske Istre.

a) kaštel

Kaštel odnosno čitava grofovija u novom su vijeku bili vlasništvo raznih plemićkih porodica (Turinetti, Auersperg), tako da je kaštel i dandanas još privatno vlasništvo grofova Montecuccoli (iz Modene).

Kako je Pazin 1943. godine mnogo stradao od bombardovanja, to i kaštel nije prošao bez štete. Bombardovane su doduše na hridini, gdje je smješten, samo okolne zgrade, ali se u nj bila smjestila njemačka vojska, a sada služi kao zarobljenički logor.

Danas je čitav kaštel potpuno prazan, bez ijednog predmeta. Na osnovu podataka, prikupljenih od naših vlasti, pučanstva, njemačkih zarobljenika i prijašnjeg poznavanja stanja ustanovio sam da se u kaštelu nalazio vrlo skupocjeni arhiv pazinske grofovije, vlasništvo grofova Montecuccoli. Osim toga se spominje lijepa biblioteka i bogata zbirka staroga oružja. Od oružja sam našao tek jedan par lisica, biblioteka je pak uništena potpuno.

U prostoriji kućne kapelice u drugom katu nalaze se razbacani spisi otprilike za dva sanduka. Spisi su potpuno u neredu i, kako je pregledom ustanovljeno, čine ostatak Montecuccolijeva privatnog arhiva. Na žalost starost tih spisa ne prelazi sto do stopešest godina. Nijedne isprave, nikakva urbara, kojih je bio popriličan broj. Ostali su uglavnom službeni spisi s područja Pazinske grofovije, dok je gospoštija vršila dužnost kotarske vlasti. Naći će se točnim pregledom možda još pokoji manje vrijedan spis kao n. pr. svežanj o patronatskim crkvama gospoštije, ali se uglavnom može reći, da je sav arhiv uništen.

U mračnoj prostoriji kule našao sam još nabacan arhivski materijal u visini od približno metra i po. Nasumce sam u sredini prekopao tu hrpu do dna te pronašao djelomično još čitave fascikle, djelomično samo tragove njihove, a većinom u divljem neredu porazbacane spise. Radi se tu o sudskim aktima (civilno sudstvo od 1800. dalje). Kako su to često ostavinske rasprave i parnice, to se u takvom slučaju zbog raznih priloga starost akata može pomaći još za sto godina unatrag. Taj je sudski arhiv bio za vrijeme rata prenesen u kaštel, jer je zgrada suda bila bombama uništena. Upozorio sam na nalaz predsjednika suda, koji će nastojati, da te akte spoji s ostalim dijelom sudskoga arhiva.

Zasada je pak primio na moj zahtjev Kotarski odnosno Gradski NO brigu za te akte na sebe. Ostaci privatnog arhiva bit će u kapelici uredno složeni, sudski će arhiv biti prenesen u susjednu prostoriju te također složen, a čitava se prostorija zatim zapečaćuje.

Pitanje, tko je uništio arhiv, knjižnicu, zbirku oružja, i kada se to desilo?

1943. godine prilikom dolaska njemačke vojske veliki dio baš starih isprava spaljen je, oružje uništavano, knjižnica izgorjela. Sve skupa, spaljeno i ne spaljeno, bačeno je s pećine u dubinu – ne najednom već postepeno. Držim da se aktima ložila i peć.

Ono malo, što je ostalo poslije dvije godine rata u pazinskom kaštelu, uništeno je nepažnjom naših vlasti. Kako su usto njemački zarobljenici dovedeni u prazni kaštel, a nije im dana za spavanje nikakva slama ili daska, to su se snabdjeli papirom iz otvorenih prostorija sudskog i vlastelinskog arhiva, jer na golom kamenu nisu mogli spavati. Na taj su način izvukli priličan broj spisa (400 momaka!) – većim dijelom papir većeg formata, a to su bili porezni i desetinski popisi.

Uz ovakav su postupak ti spisi većinom nestali; da se spriječi bar daljnje uništavanje, zatražio sam od vlasti, da se pribave slame, koja bi se "u zamjenu" mogla dati zarobljenicima.

b) Arhiv suda.

U zgradi kotarskog NO-a zaprema sud čitavo prizemlje. Arhiv (gruntovnica i ostali akti) vrlo je dobro ureden i složen u dvije sobe. Obuhvaća razdoblje od 1875 dalje.

Zanimljiva je naročito gruntovnica, u koje se aktima odražava potalijančivanje slavenskih imena i postupak talijanskih vlasti prema našem seljačkom življu: za neplaćen porez od 1500 lira stavlja se seljački posjed, vrijedan do sto hiljada lira, na dražbu, te se zbog nestašice kupaca prodaje u besćenje za 2000 lira.

U privatnom vlasništvu otkrio sam u podrumu još jedan dio sudskog arhiva novijeg vremena (poslije 1900.), koji međutim zbog posla na drugim mjestima zbog trenutnih loših zdravstvenih prilika u Pazinu još nisam dospio pregledati.

Zasada su na taj način sudske arhivalije rastrgane na tri mjesta: u zgradi suda, kaštelu i privatnoj kući. Kad se skupi, što je u toku, bit će jedan od najvećih sudskih arhiva u Istri.

c) Arhiv bivšeg municipija.

Spisi talijanske gradske uprave bili su razbacani na nekoliko mjesta u Pazinu, jer je zgrada municipija bila oštećena pogotkom bombe. Treba pak sa zadovoljstvom naglasiti, da je već prije mog dolaska kotarski NO sve te dijelove prenio u svoju zgradu. Djelomično je taj arhiv još sada u upotrebi. Od veće je važnosti u tom arhivu odio sekretarijata, koji je sasvim ureden u ormaru Prosvjetnog odjela. Poduzete su mjere, da se pojedini dijelovi arhiva skupe po mogućnosti u jednu ili dvije prostorije te se stave pod ključ. Zadužio sam usto pismeno kotarski NO, da nikome ne izdaje nijedan arhivski spis, nego da postupa u smislu okružnice Ministarstva Prosvjete FDH br. 2946 od 22. VI. 1945.

Ostala moguća arhivska građa na području grada Pazina, t. j. arhiv Fascia i hrvatske i talijanske gimnazije propade 1943. za vrijeme bombardiranja.

Sušak 7. VIII. 1945.

F. Hauptmann

3. Izvještaj o arhivima Gola Gorica kod Pazina

Naslov	Izvještaj o arhivima Gola Gorica kod Pazina
Vrijeme nastanka gradiva	12. kolovoza 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	3 lista
Sadržaj	Izvještaj o stanju i sadržaju privatne knjižnice i arhiva obitelji De Franceschi, postupanju ranih poslijeratnih vlasti s istima i imovinom navedene obitelji te znanstvenom radu i kolekcionarskim nastojanjima te obitelji.
Značaj	Izvor za povijest fondova i zbirki Državnog arhiva u Rijeci HR-DARI-264. De Franceschi iz Gologorice (1610./1934.), HR-DARI-273. Isprave (1201.-1932.), HR-DARI-394. Istarski urbari (1498.-1803.).

Izvještaj o arhivima.

Gola Gorica kod Pazina

U selu Gola Gorica (12 km od Pazina) narodna milicija se prema jednoj vijesti, bila naoružala historijskim sabljama. Očevidom je utvrđeno, iako prekasno, da je narodna milicija stanovala u obiteljskoj ladanjskoj kući porodice De Franceschi. Ta je porodica poznata, jer je kroz, dvije generacije dala dobre istarske historike. Carlo (+) i njegov sin Camilo (70-godišnjak) uz Benussija za historiju Istre su najzaslužniji. Camillo, sadanji vlasnik pomenute kuće, bio je direktor biblioteke u Puli, a sada se nalazi negdje u Italiji. Njegova je kuća stoga sekvestrirana i stavljena pod skrb Uprave narodnih dobara za Istru.

1943. godine onamo je bila prebačena zbog bombardiranja partizanska bolnica iz Pazina, a po nadiranju Nijemaca kuća nije više mnogo dotjerivana, budući da vlasnici radi ratnih prilika nisu više mnogo dolazili na ljetovanje onamo. Po njemačkoj kapitulaciji služila je kuća kao stražarnica narodne milicije, a usto je bivši Kotarski NO Čepić iznio 4 kola raznih stvari.

Slučaj dakle sličan kao u dvorcu barunice Hütterot na otoku Sv. Andrije kod Rovinja – ispražnjena kuća, gdje usto nije ostavljen niti onakav mršavi popis odnesenih stvari kao u Rovinju a Kotarski NO Čepić je jedino popisao preostale stvari u kući, ali post festum.

Mene je kuća zanimala prije svega zbog bogate knjižnice i arhivskog materijala.

a) Knjižnica.

Radovi Carla i Camilla obuhvaćaju kako historiju, tako arheologiju i umjetnost u Istri. Sređujući kaos u kući, sastavio sam ponovo biblioteku, u kojoj su sada združeni i svi naučni radovi spomenute dvojice.

Sama knjižnica je za istarska pitanja upravo uzorna. Odustao sam od svakog popisivanja knjiga, jer se mirne duše može tvrditi, da je knjižnica, što se tiče historiografskih pitanja Istre, kompletna.

Postoje časopisi za Istru i susjedne krajeve: Atti e memorie della Società Istriana di archeologia e storia patria, zatim Archeografo Triestino, Memorie storiche Forogiuliesi, Archivio Veneto itd. Velik je i broj pojedinih primjeraka najraznovrsnijih časopisa koje su De Franceschi sabirali obzirom na podatke o Istri. Istotako su novinski izresci, bilo da su ih oni sami pisali, ili tko drugi, zastupani u lijepom broju.

Uzorno je upravo uređena opsežna zbirka posebnih otisaka naučnih radova. Prema predmetu, koji obrađuju, sortirani po sistemu registra u kutije, tako da je vrlo lako naći specijaliziranu literaturu npr. za arheologiju, biografije Istrana, folklor i sl.

Nestručni dio knjižnice sadržava stara i nova izdanja Petrarce, Dantea, Tassa, uopće velik broj knjiga najraznovrsnijeg sadržaja (stara izdanja Macchiavelija, biblija, Mletačkih statuta...). Talijanska literatura također je bogato i lijepo zastupana.

b) Arhivalije

Rukopisi Carla i Camilla u priličnom su broju spašeni, makar su bili kojekuda razbacani. Bilo je premalo vremena, da se izluče objelodanjeni rukopisi od neobjeloda-

njenih, ali me i letimični pregled objelodanjenih zbog čestih izvornih priloga uvjerio o potrebi njihova čuvanja. Dešava se na pr. da se pisac kod sastavljanja djela služio zapisima svojim i svojih predaka a da to štampano djelo u cijelosti naravno nije prenio. Spominjem samo Carla De Franceschija Gita a Cosgliaco. Informazioni che potranno servire di guida a chi imprendere esplorazioni archeologiche nell'Istria, ili zbirka biografija znamenitih Istrana, koju je skupio Pietro De Francesch prije 50-100 godina.

Na važnost istarskih putopisa (Gita a Colmo, Bogliuno, Rovigno) koji su također sačuvani, historika i arheologa, a napose za onoga, koji se zanima za socijalnu i kulturnu historiju, ne treba uopće posebno upozoriti.

Prijepisi i fotografije starih isprava mogu biti također od neprocjenjive vrijednosti, dok se ne stekne sigurnost, da je kroz ovo ratno i poratno vrijeme original ostao neoštećen. Plemička porodica De Franceschi boravi, prema nadenom materijalu, bar od početka XVII. stoljeća U Goloj Gorici. Uz skromni dvorac – ako se kuća može tako nazvati – posjedovala je u okolici nešto zemlje. Sačuvan je inventar iz početka XVII. stoljeća, koji pruža lijep uvid u te prilike.

Računske knjige starijeg i mlađeg datuma, zatim popisi davanja sa područja Gole Gorice, bilo crkvi ili izravno gospoštiji, nastavljaju se u posljednje vrijeme u sačuvanoj privatnoj korespondenciji Carla i Camilla.

Premda je korespondencija bila svojedobno lijepo sredena, našao sam ju svu raštrkanu, tako da sam je tek površno mogao opet složiti.

Porad protokola i registara, koji su proizašli iz djelovanja porodice DeFranceschi u predjelu oko Gole Gorice, postoji i izvjestan broj arhivalija iz okolice Pazina, koji je vjerojatno zalutao u vlasništvo porodice zbog historiografskog oduševljenja njezinih dvaju predstavnika:

Protokoli okružnica pićanskog biskupa Aldrago Antonio de Piccardi (oko 1780.), Atti di nomine e investiture dai parroci della Contea di Pisino (1728. – 1776.), prijepis kronike venecijanske – istarske tzv. Barbara, zatim kronika Pule i okolice, koju je napisao 1726. neki pulski arcidakon, a osobito kompletni popis stanovništva grada Rovinja 1650. – 1736. bogat su nalaz.

Kao mala utjeha za uništeni urbar u pazinskom kaštelu pronašao sam ovdje urbar kaštela Momiano iz 1584/5 (A i B – 2 toma), a i potraga za glagoljicom pisanim blagom bila je po prvi put krunisana uspjehom. Poznato je da su Talijani glagoljicu trijebili u kamenu i na papiru. Dok se kamenih natpisa još ponešto i nađe, na papiru je glagoljica vrlo rijetka.

Za crkvu u Humu (Colmo) nadena je sada matična knjiga iz polovice XVII. st. pisana velikim dijelom u glagoljici, a istotako za bratovštinu crkve sv. Roka kod Huma.

Zbirka od isprava (Pergamena većim dijelom), rotula, papinskih bula... od godine 1201. dalje za razne istarske gradove upotpunjuje nalaz u Goloj Gorici.

Zagreb, dne 12. VIII. 1945.

F. Hauptmann

4. Prosvjed 1

Naslov	Prosvjed 1
Vrijeme nastanka građiva	12. listopada 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	1 list
Sadržaj	Hauptmannov prosvjed zbog samovoljnog oduzimanja prostorija Državnomu arhivu u Rijeci u korist slikarske škole u osnivanju.
Značaj	Izvor za povijest fondova Državnog arhiva u Rijeci te povijest stvaratelja i arhivskog fonda HR-DARI-168. Državni arhiv u Rijeci.
Napomena	Prijepis; izvornik se nalazi u Općim spisima Državnog arhiva u Rijeci (31/1945.).

GRADSKOM NOO-U RIJEKA

Kulturno-umjetničkom otsjeku

Rijeka

U ime Ministarstva Prosvjete FDH, K. U. Odjela, i Prosvjetnog odjela ONOO-a za Istru (K. U. O.), a u smislu Odluke NKOJ-a od 20. II. 1945. o "Zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina" protestujem protiv samovlasnog oduzimanja prostorija državnog arhiva na Rijeci za potrebe slikarske škole, koja se osniva. Budući da moj stav u tom pitanju nije uzet u obzir, a istotako nije usvojen moj prijedlog, da se odluka o instituciji, kao što je državni arhiv na Rijeci, prepuste Ministarstvu Prosvjete FDH odnosno ONOO-u za Istru, to će se za svako raspolaganje prostorijama državnog arhiva na Rijeci smatrati odgovornima pročelnik KUO-a Gradskog NOO-a Rijeka, drug Bernardi, i pretstavnik slikarske škole, drug V. Svečnjak.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

RIJEKA, dne 12. X. 1945.

F. Hauptmann

5. Prosvjed 2

Naslov	Prosvjed 2
Vrijeme nastanka građiva	14. listopada 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	5 listova
Sadržaj	Hauptmannov prosvjed zbog toga što su samovoljnom odlukom Gradskog narodno-oslobodilačkog

odbora Rijeka oduzeti prostori Državnomu arhivu u Rijeci.

Značaj

Izvor za povijest stvaratelja i arhivskog fonda Državnog arhiva u Rijeci HR-DARI-168. Državni arhiv u Rijeci.

MINISTARSTVU PROSVJETE FEDERATIVNE DRŽAVE HRVATSKE

Kulturno-umjetničkom odjelu – III

ZAGREB

OBLASNOM NOO-U za ISTRU

Prosvjetnom odjelu

LABIN

U vezi sa protestom, koji sam uputio k. u. Odsjeku Gradskog NOO-a na Rijeci, slobodan sam nadodati slijedeće:

Državni Arhiv na Rijeci osnovan je godine 1926. te smješten u sporednom (tzv. "novom") traktu bivše Vile nadvojvode Josipa. U preostalom, većem dijelu zgrade nalazi se još muzička škola, a sve do nedavna bio je ondje smješten maleni gradski muzej.

Prema štampanom inventaru iz godine 1933. arhiv se sastojao iz 11533 fascikula i tomova, što je bilo razmješteno na 1186 metara polica. Tokom ovih 12 godina, a osobito najnovijim prilivom akata arhiv se znatno povećava. Za sav ovaj materijal stoji na raspolaganje 18 soba i sobica u 3 kata, usto se upotrebljuju svi hodnici, komorice, pa čak i zahodi za spremanje akata. U pomanjkanju prostora pošlo se sa spisima i na tavan, gdje su zasada za nuždu uređene 3 niske prostorije, a prema nastaloj potrebi morat će se i preostali tavanski prostor, koliko je god moguće, adaptirati. Arhivski se magazini prema tome u uskom "novom" traktu bivše nadvojvodske vile protežu kroz 4 kata, što je samo po sebi već vrlo mučno za arhivara. Pored toga je sav arhivski materijal u tavanskim prostorijama uvijek u opasnosti, da pretrpi štetu od kakvog kvara na krovu. Fascikli u većini arhivskih prostorija nisu poredani u policama jedan do drugoga, nego naslagani zbog pomanjkanja prostora jedan (na) drugi u visini od 4-5, što veoma otežava upotrebu i vađenje.

Arhiv je prema tome, što se prostora tiče, vrlo skućen; a prema najnovijim željama Gradskog NO-a Rijeka trebalo bi da za slikarsku školu koja se kani u tom gradu osnovati, odstupi u prizemlju sve svoje prostorije, tj. 6 soba stime da smjesti što više svoga materijala – na tavan! Arhiv međutim nije kadar da odstupi ijednu prostoriju, a najmanje u prizemlju, gdje nema opasnosti od prevelikog opterećenja, jer podruma ovdje nema (dok se na pr. u 1. katu pod spustio prije nekoliko dana uz veoma malo opterećenje u jednoj sobici za 6 centimetara.).

Od mjeseca lipnja traje već ovo pregovaranje i natezanje oko tih prostorija. Radilo se onda jedino o dvjema prostorijama u prizemlju, koje je arhiv oduvijek posjedovao, a nalaze se izvan "novog" trakta, tj; u glavnom traktu zgrade. Te bi se eventualno bile odstupile za, potrebe slikarske škole, da se na taj način u prizemlju glavnog trakta stvori

niz od 5 prostorija za tu školu. Pristao sam onda bio uz uvjet, da arhiv primi u zamjenu prostorije bivšeg muzeja u 2. katu i jednu sobu u 1. katu glavnoga trakta. Za moga odsustva po Istri međutim prisvojila je muzička škola te prostorije, tako da sam na koncu referentu za KUO, Zlatiću, u mjesecu kolovozu izjavio, da se prema tome ni ja ne smatram više obavezanim da predam slikarskoj školi one dvije arhivske prostorije u prizemlju, čime se drug Zlatić složio izjavivši, da slikarskoj školi ionako zadostaju preostale prostorije u glavnom traktu. Žalim, što nisam sastavljao zapisnik o svim tim sada već četveromjesečnim pregovaranjima i natezanjima, jer sada "stranka" slikarske škole neće ništa da znade o tom uređenju.

Nakon što su u tim dvjema, kao i u susjednim prostorijama, koje su oduvijek bile vlasništvo arhiva, smještene stelaže, raspoređeni fascikli itd. Traže sada najednom pročelnik KUO-a Gradskog NO Rijeka, Bernardi i V. Svečnjak od slikarske škole, ne samo ove dvije prostorije u glavnom traktu zgrade, nego čitavo prizemlje od šest soba za potrebe te nove škole. Time bi slikarska škola – koja je tek u nastajanju, i o čijim se rezultatima prema tome još ništa ne može unaprijed reći – proradila otprilike u deset soba, dok bi se arhiv, koji sadržava bogat historijski materijal, a radi već gotovo 20 godina; smio povući, slaveći završetak drugog desetljeća svoga opstanka – na tavan...

Argumentacija slikara, sekretarice muzičke škole, pročelnika KUO-a i drugih, koji se svi smatrani pozvanima, da izreknu svoj stručni sud o vrijednosti odnosno bezvrijednosti većeg dijela tog "starog papira", koji izriču svoje "stručno" uvjerenje, da bi se nakon njihova pregleda polovica toga papira mogla izlučiti za tvornicu papira na Sušaku, čime bi arhiv potom imao za preostali materijal dovoljno mjesta, nadalje da ne treba računati sa materijalom, koji je za vrijeme bombardiranja bio privremeno sklonjen u Italiji (a s moje je strane već prije mjesec dana podnesen Ministarstvu prijedlog o vraćanju toga), pa prema tome, da bi arhiv i u vrlo skućenim prostorijama nakon odstupanja slikarskoj školi, mogao uspješno da radi... sve su to gledišta, o kojima se uopće ne može ni trenutka ozbiljno raspravljati. Ne niječem nimalo tvrdnju, da bi osnivanje slikarske škole bilo od izvjesnog propagandnog značaja za Rijeku (ali ne "od eminentno političkog" kako oni tvrde); no zato još dugo ne mogu da se složim sa gledištem, da to ide na veću političku štetu, nego je to slučaj kod slikarske škole. Riječki je arhiv bio državni, imao odlični štampani inventar pa prema tome njegov sadržaj u naučnim krugovima nije bio nepoznat.

Ne mogu se nikako složiti sa gledištem Gradskog NOO-a Rijeka, da u pomanjkanju prostorija na Rijeci arhiv mora da odstupa slikarskoj školi potrebne prostorije. Uvjeravanje, da je to samo provizorij, ne znači naime, da bi se slikarska škola otselila opet vremenom, nego da bi arhiv bio – izbačen potpuno, kao što i sam Gradski NOO priznaje. Seoba jednog arhiva od 18 soba nije isto što i seoba stana, koji se sastoji iz istog broja prostorija; ako se ne mogu naći na rijeci podesne prostorije za slikarsku školu, osim u nadvojvodinoj vili, još manje će to biti moguće za arhiv.

Sadašnji 6-to mjesecni provizorij u arhivu glede prostorija mora da se jednom već dokrajči. U lipnju bih pristao eventualno na zamjenu dviju (ne šestero) arhivskih prizemnih prostorija za prostorije bivšeg muzeja i sobe u 1. katu. Ali do sada, pošto ta zamjena nije izvršena, a kroz čitavo ljeto pitanje slikarske škole bilo utihnulo, ne mogu pristati više ni na to (uostalom muzička škola ni ne pomišlja na mogućnost da bi ikoju

prostoriju odstupila arhivu), jer su te prizemne prostorije već ispunjene arhivalijama. Skidanje njihovo, adaptiranja onog dijela tavana, kao prvoklasne arhivske prostorije, koji je arhiv sačuvao za krajnji slučaj, te potom čitava seoba predstavlja posao i gubitak vremena, da ne dolazi u o p ć e u o b z i r .

Imao sam u zadnje dane tri dogovora u tom pitanju sa pročelnikom Gradskog KUO-a, Svećnjakom i dr. Sve ove osobe stoje na stanovništvu, da slikarska škola mora ući u tu zgradu, a da joj arhiv mora odstupiti 2 odnosno kako rekoše, 6 prostorija. Tokom tih rasprava nastupaju vrlo autoritativno, tvrdeći na kraju, da Gradski NOO posjeduje vrhovnu vlast na tom području te da prima jedino od Vojne Uprave smjernice. Moje opetovano upozoravanje da eventualne odluke o gradskom arhivu bez sumnje stvara Gradskog NOO isključivo, o državnom pak da je u najmanju ruku potrebno saslušati gledište Ministarstva Prosvjete FDH odnosno ONOO-a za Istru, budući da riječki državni arhiv nije u talijansko vrijeme bio podvrgnut gradu, nego Ministarstvu unutarnjih djela u Rimu, a sada da će to biti Ministarstvo Prosvjete u Zagrebu odnosno ONOO u Labinu, nije uzeto u obzir. Smatrajući se vrhovnim forumom za sve gradske i državne institucije na Rijeci, pročelnik KUO-a Gradskog NOO-a Rijeka nije usvojio moj prijedlog prema tome, da se u smislu meni izdate punomoći Ministarstva Prosvjete FDH, KUO. III. br. 8910-VII-L945 od 18. VIII. 1955 taj sporni slučaj podnese na rješenje Ministarstvu Prosvjete i ONOO-u za Istru. U nemogućnosti da stoga normalnim postupkom spriječim samovlasno postupanje KUO-a Gradskog NOO-a Rijeka u arhivu, predao sam njegovim predstavnicima jučer u zgradi arhiva priloženi protest, zabranivši pred njima, i zbog njihova postupanja, direktoru arhiva da do odluke Ministarstva i ONOO-a sa svoje strane izreče ikakav pristanak na odluke, koje bi u arhivskom pitanju stvorio samovlasno KUO Gradskog NOO-a Rijeka.

Slobodan sam stoga, prema sadržaju meni izdate punomoći Ministarstva Prosvjete FDH, zamoliti Naslove za h i t n o i p o v o l j o n rješenje moga predloška. Upozoravam ponovno; da je riječki arhiv zasada jedini takove vrsti na području Istre, pa prema tome uspjeh mog dosadašnjeg rada po Istri najvećim dijelom ovisio o povoljnom i definitivnom rješenju arhivskog pitanja na Rijeci.

Ne bih nipošto mogao pristati, da svojim imenom i svojom funkcijom kao izaslanik Ministarstva Prosvjete FDH i KUO-a ONOO-a za arhive pokrijem, uz uništenje od 27 vagona djelomično najboljeg arhivskog materijala sa područja Rijeke i Sušaka u mjesecu svibnju i lipnju ove godine, još i uništenje državnog arhiva na Rijeci.

Stoga sam slobodan zamoliti Naslove ne samo za pismena rješenja u predloženom smislu, nego i da pronadu mjere da se na tom području njihove odluke i poštuju. Uvjeren sam naime, da je KUO Gradskog NOO-a na Rijeci počeo potpuno samovlasno već da raspoláže arhivskim prostorijama poslije njihova "stručna" pregleda u subotu. Ne mogu ja, a ne može ni direktor arhiva da sa puškom u ruci stojimo pred vratima arhiva te nijednoj osobi ne dopustimo ulaz. Stoga molim Naslove da uz odluke jednom i principijelno riješe pitanje državnog arhiva na Rijeci i prava raspolaganja njime. Pomišljam kod toga, želeći nimalo uplivisati na eventualne podesnije mjere, koje bi Naslovi našli za zgodno, da poduzmu, na jedno rješenje u tom smislu iz Ministarstva Prosvjete preko Predsjednika Vlade i Istarske komisije, a usto i dolazak arhivskog referenta Ministarstva Prosvjete na Rijeku odnosno u Opatiju Vojnoj upravi, da bi

ondje svojim autoritetom kao ekspert za sva arhivska pitanja na području Hrvatske i istarskih predjela isposlovao i od te instance jedno definitivno rješenje.

U istom bih smislu i Prosvjetni odio ONOO-a zamolio za prikladne odluke i mjere.

račun jedne institucije; koja već dulje postoji, te ima izvjesnu tradiciju (uporedi samo časopis: Rivista storica di Fiume odnosno Fiumana...). Mislim da bi kad već uvlačimo u umjetnička odnosno arhivska pitanja politiku – zanemarivanje i smanjivanje institucije, koja je jedina takove vrsti na cijelom području Istre i Rijeke, te osim toga po bogatstvu svoga materijala nimalo ne zaostaje, ako uopće ne nadmašuje svoj bivši pretpostavljeni tršćanski arhiv, značilo isto toliku; ako ne i

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Labin, dne 14. X. 1945.

F. Hauptmann

6. Arhiv grada Labina

Naslov	Arhiv grada Labina
Vrijeme nastanka gradiva	2. prosinca 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	5 listova
Sadržaj	Izvještaj o stanju i sačuvanosti arhivskoga gradiva na području Labina. U izvještaju je navedena opća nebriga kotarskih tijela za zatečeno arhivsko gradivo nakon preuzimanja vlasti.
Značaj	Izvor za arhivske fondove DAPA: HR-DAPA-2. Općina Labin (1420./1797.), HR-DAPA-15. Općina Labin (1802./1805.), HR-DAPA-19. Općina Labin (1807./1813.), HR-DAPA-35. Općina Labin (1813./1918.), HR-DAPA-65. Općina Labin (1918./1943.), HR-DAPA-811. Podestat Općine Labin i Plomin (1512./1797.), HR-DAPA-6. Bilježnici Labina i Plomina (1525./1797.), HR-DAPA-46. Mjesno školsko vijeće Labin (1870./1918.), HR-DAPA-418. Bratovštine Labina i Plomina (1602./1806.), HR-DAPA-952. Sud Općine Labin i pomirbeni sudac Labin (1801./1812.), HR-DAPA-871. Kotarski narodnooslobodilački odbor Labin (1944.-1945.).

ARHIV

GRADA LABINA

Nakon kratkog uvida u arhivsku organizaciju u Istri, Trstu te na Rijeci, ispostavilo se da nijedan arhiv (Trst, Rijeka) ne obuhvaća veće dijelove istarskih arhivalija. Prije

svega nema u inventarima spomena o istarskim gradskim arhivima. Izuzev provincijalni arhiv u Puli, morao sam stoga u samim istarskim gradovima da saznam stanje njihovih arhivalija.

Nažalost, što se tiče Labina, od vlasti usprkos višekratnog potjerivanja u tom pogledu nisam mogao da primim nikakvih vrednijih podataka. Sve, što je Kotarski NO Labin nakon tromjesečnog "traganja" meni pokazao kao arhiv grada Labina, sastojalo se u jednoj malenoj hrpi spisa, za koje se nakon pregleda ustanovilo, da predstavljaju materijal financijske straže i jedan svežanj spisa iz ostavštine jednog pokojnog odvjetnika.

O starijim arhivalijama pogotovo nitko nije ništa znao...

Nakon vlastitog traganja naišao sam iako u Labinu potpuno stranac u magazinu Kotarskog NO-a, tj. u zgradi bivšeg Municipija, a sadašnjeg sjedišta kotara, ispod hrpe smeća, papira, pokućstva, ukratko u jednoj ropotarnici, na pojedine dijelove novijeg gradskog arhiva. Probim pregledom pojedinih hrpa pojavile su se potom i starije arhivalije.

Taj je magazin sada očišćen od svega smeća (jer u nj je čistačica svakog jutra bacala čitavo smeće, koje bi se skupilo čišćenjem uredskih prostorija) i ostalog materijala te rezerviranim isključivo za smještaj arhivalija. Ispostavilo se da postoje ormari duž zidova, a i u dva reda po sredini, koji su bili namijenjeni za smještaj arhivalija. Porazmješteni bijahu svojedobno po hodnicima i sobama bivšeg municipija, a potom iz nepoznatih razloga premješteni u magazin, gdje su pali u zaborav.

Svaki ormar posjeduje signaturu odnosno opis arhivske materije, koju sadrži. Pregledao sam policu po policu te ustanovio da se doduše naziru još tragovi nekoga reda, ali da su arhivalije bile većinom trpane u ormare prema raspoloživom mjestu, ukoliko ih se uopće još stavljalno u ormar. Jedino je veći dio najstarijeg arhiva bio sreden i signiran (po brojevima) te vrata na dotičnom ormaru izvana označena na odgovarajući način.

Kraj zamašnosti materijala (u 17 dvo- i trokrilnih te -katnih ormara) bilo je važno da se pronade i inventar, kako bi se ustanovilo, koji period obuhvaća taj arhiv, da li postoji kontinuitet materijala, šta je uništeno ili fali; to više, što sam prilikom sredivanja naišao i na istrpane popisane stranice protokola, urudžbenih zapisnika itd. – omiljeni način nekih činovnika, da kidanjem ispisanih stranica iz kakve polupopisane knjige stvore za sadanje potrebe nova uredska pomagala.

Na tavanu jedne privatne kuće u sporednoj ulici naišao sam na nastavak gradskog arhiva (najnoviji period 1930-1945 otprilike), a među njim i na toliko-traženi inventar (sveščić).

Kako je magazin u zgradi kotara za privremeni smještaj arhiva podesan, posjeduje električnu rasvjetu, suh je, te prilično siguran protiv krađe, a i požara, to će u najskorije vrijeme arhivski materijal sa tavana spomenute privatne kuće biti sjedinjen sa jezgrom gradskog arhiva u magazinu. Istotako će onaj maleni dio arhiva, koji je na početku spomenut, a nalazi se u jednoj sobici Prosvjetnog odjela kotarskog NO-a, biti onamo prebačen. Na koncu će se privremeno onamo smjestiti i jedna malena, ali stručna biblioteka pokojne učiteljice Martinuzzi, koja po svom naučnom karak-

teru nije podesna da služi kao javna knjižnica, to više što sadrži i izvjestan broj arhivskih priloga za istarsku noviju historiju.

Ukoliko se pokaže, da je materijal Kotarskog NO-a Labin za vrijeme borbe, koji je zakopan bio, još upotrebljiv, i ovaj će biti ondje smješten, kako bi čitav taj naučni materijal bio na okupu da u danim prilikama posluži kao jezgra za znanstveni zavod ili slično.

Obzirom na dosta bogatu prošlost Labina, gradski arhiv mnogo obećava. Godine 1420. grad se pokorio Mlecima, pod čijim je vodstvom bio do kraja republike (1797) te dijelio sudbinu svih izloženih mletačkih posjeda. Spomen na borbe sa Uskocima nije samo ostavio traga u arhivu, nego i u natpisu u samom gradu, pogotovo uskočki prepad na sam grad 1599. Pored osoba novijeg vremena, koje su u kulturnom i političkom životu Labina i Istre igrale izvjesnu ulogu (sc. Tailjani) i Flacius Illyricus, reformator XVI. stoljeća, bijaše Labinski građanin.

Bez sumnje su neki dijelovi arhiva tokom vremena i propali, nešto čak za vrijeme i poslije ovoga rata, a nešto je bilo oko godine 1830. prodano kao bezvrijedno, ali usprkos tome arhiv ostaje prilično cjelovit i bogat.

Arhivski je materijal sreden u fascikulima i knjigama te označen brojevima. Izuzev materijala, mlađeg od godine 1923/25, koji nije sreden niti inventariziran, preostali materijal obuhvata 1070 brojeva. Između tih pak arhivalije do XIX. stoljeća brojčano pretežu (otprilike 850-900 brojeva).

Najzamašniji dio starog arhiva sačinjavaju gotovo kompletni niz notarskih knjiga grada Labina (br. 342 i dalje), opisan svagda prema notararu. Počinje sa godine 1576 (br. 342), a završava sa godine 1827. (br. 784-811). Materijal bi zbog cjelovitosti na tom polju bio već od velike vrijednosti, još više pak, uzme li se u obzir, da čak za djelovanje pojedinog notara arhiv posjeduje po 20-80 knjiga (br. 812-893).

Atti amministrativi kao druga velika grupa ujedno sadrži i najstarije spise labinskoga arhiva, počinjući sa godine 1512. (br. 8). Do početka XIX. stoljeća to su gotovo isključivo rukom pisane knjige, a potom slijede akti, sredeni u fascikulima. Idu do godine 1922. (br. 206), a u nekim podgrupama i do 1923. (br. 209). Ono, što je mlađeg datuma, nije inventarizirano, a velikim je dijelom i u neredu još.

Posebnu grupu sačinjavaju zapisnici gradskoga vijeća (Consiglio comunale, potom rappresentanza comunale) koji počinju sa godine 1566 (br. 1). Sačuvani su i zapisnici sjednica gradskoga vijeća iz vremena neposredno poslije svjetskoga rata, važne zbog slavensko-talijanskih odnosa jednako kao i zbog radničkih pokreta u Labinštini u to vrijeme. Iako ova serija nije kompletna, mogu se praznine ispuniti upotrebom istodobnih akata iz drugih grupa (Atti amministrativi, statistika, za starije vrijeme i notarske knjige).

Manje grupe sadrže također dosta zanimljiv materijal; prije svega su prilično dobro zastupani spisi gradu podređenih kulturnih i drugih ustanova (škole, banke, ubožnica...). Čak je sačuvan i administrativni dio sekulariziranog samostana sv. Franje (1794.).³⁰

³⁰ Gradivo stvaratelja recentno je identificirano unutar fonda HR-DAPA-418. Bratovštine Labina i Plomina (1602./1806.) unutar kutije 1.

Za privredne i socijalne prilike pružaju prekrasan materijal brojevi: 223-341, gdje su skupljene ekonomske statistike, imovne prilike, zatim kao njihovo ogledalo i gradski blagajnički zapisi u cijelosti za četiri stoljeća.

Vanjsko stanje pojedinih arhivalija bilo bi sasvim dobro, da nije prostor arhivski služio kao smetlište i ropotarnica. Tako su se ondje skupili miševi i štakori, koji su starije spise u priličnoj mjeri oštetili.

Jedanaest knjiga notarskih stradalo je pored toga uslijed vlage, vode i nečistoće (br. 358, 359, 361, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 856 te jedna knjiga, koja je još slijepljena sa drugom). Iako su ove knjige bile smještene u ormaru, stradale su, jer iznad njih prolazi vodovodna cijev, koja je očigledno jednom propuštala vodu. Kako to nitko na vrijeme nije bio opazio, te na zraku posušio mokre knjige, ove su u velikoj mjeri sagnjile, prašina i komadići zida se skupili na njihovim koricama, tako se više ne mogu odlijepiti. Potonje uostalom ne bi moglo niti koristiti, jer je pismo potpuno izbrisano.

Povadio sam ove oštećene knjige te neke od njih bar djelomično uspio da popravim, tako da su usprkos ugušenog, krhkog papira bar 60 – 75%-no upotrebive uz najoprezniju upotrebu (na pr. br. 359, 856 i dr.).

Inače je vanjsko stanje starijih arhivalija dobro; knjige su velikim dijelom uvezane u kožu, pergamenat ili barem u čvrst karton. Poneke su čak ukoričene u stranice stranih misala (gotica sa minijaturama). Samo relativno mali dio ostalo je bez korica, odnosno toliko je bio prije inventariziranja oštećen, da se više nisu mogle naći početne stranice.

Noviji spisi su dakako u fasciklima, ili bar u paketima.

Poslije prenosa ostalih raštrkanih dijelova labinskog arhiva u ovaj magazin, bit će prva briga, da se

- a) prema inventaru stariji dio složi u ormare
- b) što je raštrkano po ormarima, srediti po materiji, a potom također skupiti jednake spise
- c) tek; potom preuzeti sortiranje donesenog, još ne-inventariziranog materijala, te i njega postepeno inventarizirati. Kod ovog je materijala inventariziranje tek od drugorazrednog značaja; prvo ga treba s p a s i t i, tj. povezat u snopove bez obzira na materiju pojedinog spisa, kako bi se spriječilo njegovo daljnje uništavanje po podu. A za inventarizaciju namjerava potpisani izraditi upute tokom zime, po kojima bi se postupilo, ukoliko ne bi dotle već bila mogućnost da se to sprovede u okviru pulskog arhiva ili drugog kakvog istarskog centralnog arhiva.

Labin, dne 2. XII. 1945.

Ferdo Hauptmann

7. 4. Izvještaj o Knjižnicama; Labin: Knjižnica Giuseppine Martinuzzi

Naslov	4. Izvještaj o Knjižnicama; Labin: Knjižnica Giuseppine Martinuzzi
Vrijeme nastanka gradiva	15. prosinca 1945.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	4 lista
Sadržaj	Izvještaj o stručnoj knjižnici i arhivskom gradivu koje je učiteljica Giuseppina Martinuzzi oporučno ostavila gradu Labinu. Navedeno je zatečeno stanje, sačuvanost knjižničkog i arhivskog gradiva, opis poslova na sređivanju i smještaj gradiva po završetku sređivanja.
Značaj	Prilog poznavanju povijesti knjižnične zbirke Giuseppine Martinuzzi i stalnog postava Narodnog muzeja Labin.

4. IZVJEŠTAJ O KNJIŽNICAMA

LABIN: Knjižnica Giuseppine Martinuzzi

Ova je knjižnica legat pokojne labinske učiteljice Giuseppine Martinuzzi gradu Labinu godine 1897. odnosno u sadanjem obliku godine 1929.

Sastojala se od 415 knjiga i 348 ostalih priloga, što je sve smješteno u dva lijepa ormara sa staklenim vratima, koji se nalaze u prostorijama tajništva Kotarskog NO-a Labina. Prema tekstu legata ta je knjižnica vezana za municipij labinski, koji je trebao da je smjesti u prikladnu prostoriju, odredi knjižničara, koji je smio izdavati knjige na čitanje samo unutar te prostorije, a neke od knjiga čak samo osobama potpunog povjerenja i stručne spreme. Prema tome nipošto nije bilo zamišljeno, da ta sitna knjižnica bude u pravom smislu javna odnosno opća, nego je trebala, što uostalom potpuno odgovara njenom karakteru, da služi u prvom redu za proučavanje lokalne materije.

Ulaskom Kotarskog NO-a u zgradu bivšeg municipija i istodobnom upotrebom za uredske potrebe one sobe, gdje se nalazi knjižnica, otpala je svaka mogućnost, da ostanu i dalje gornji uvjeti upotrebe na snazi, niti sada postoji mogućnost čitanja u toj prostoriji, nema uostalom niti druge podesne prostorije, a niti knjižničara, koji bi pružio garanciju da se uslovi izdavanja knjiga i dalje sprovode. Neminovno se moralo i mora stoga dešavati, da se knjige vade i posuđuju izvan prostorije bez kontrole i potvrde.

Tako je ponestalo petnaestak knjiga, od kojih sam uspio pronaći i povratiti nekoliko, tako broj tomova iznosi ipak 402 (umjesto 415). A među rukopisima i ostalim više-manje ličnim priložima Giuseppine Martinuzzi manjka također nekoliko

komada od izvjesne vrijednosti (uglavnom iz godine 1866., pisma generalu La Marmoru, ministrima Ricasoli-ju i Visconti Venosti), zatim čitav kartular "V".

10. i 11. IX. ove godine pregledao sam detaljno ovu knjižnicu te tom prilikom ustvrdio ovaj manjak uz pomoć rukom pisanog kataloga (2 sveščića) i kartoteke. Sastavljen je zapisnik (vidi prilog), zapečaćeni su privremeno ormari, a tajnik je Kotarskog NO-a Labin zadužen da vodi brigu o intaktnosti spomenute knjižnice do daljnje odluke o njenoj sudbini odnosno upotrebi.

Knjige su u ormarima složene po brojevima, koji su označeni na hrptu korica; usto su na svakoj polici sa strane označeni odgovarajući brojevi knjiga, tako da u pogledu smještaja ne može nikada nastati zbrka. U praznom prostoru iza knjiga smješteni su ostali prilozi ove biblioteke, uglavnom paketi (ukoliko se radi o novinama) ili mape-kartulari (za brošurice i rukopise) U Appendix-u k katalogu (2. sveščić) pobrojani su točno paketi i kartulari sa svojim sadržajem.

Karakter je knjižnice Martinuzzi stručno-politički, a nipošto popularni. Kao pedagog prije svega, Giuseppina je Martinuzzi sabrala lijep broj stručne literature, školskih priručnika, djela za opću naobrazbu i sl. Tako je na pr. zastupano samo među rječnicima i enciklopedijama četrnaest autora: Boccardo: Nuova enciclopedia italiana u 25 tomova, zatim osim lingvističkih rječnika još i razni drugi (Ghisi: Dizionario della geografia universale, de Gubernatis: Dizionario internazionale degli scrittori del mondo latino, Chambers: Dizionario universale delle arti e delle scienze u 10 tomova itd).

I svaka od ostalih grana znanosti zastupana je po kojim djelom: Petrich: La definizione del bello, Schiavi: Propedeutica alla filosofia, Picci: Guida allo studio delle belle lettere, Paravacini: Manuale di pedagogia, Petrioli: Riflessioni anatomiche; zatim je beletristika također u lijepom izboru zastupana, a da se o čisto školskim knjigama uopće ne govori.

Sve u svemu knjižnica daje dojam da je njen vlasnik nastojao da se što svestranije naobrazi. Stoga vrijednost te zbirke ne leži u kvantiteti, nego u kvaliteti.

Politički dio knjižnice, u zajednici sa rukopisima i brošurama, koje su skupljene u paketima i kartularima, pretstavlja veću zanimljivost. Učiteljica je Martinuzzi bila, kako se vidi, vatreni socijalista, usto naravno i pobornik ženskih prava. Djela Marxova, Engelsova, Lassalleova jednako su zastupana kao i srodna temeljna filozofska literatura novijeg vremena (Darwin, Canestrini: Teoria dell'evoluzione naturale, Lovisoni: Libertà e socialismo...).

Specijalnu pak vrijednost za nas pretstavljaju članci i brošure iz istarskog političkog života u drugoj polovici XIX. st., prvim pokušajima socijalizma, ženskog prava glasa, odnosu između socijalizma i talijanskog iredentizma u ovoj bivšoj austrijskoj krunovini itd. Učiteljica Martinuzzi je i sama perom i riječi živo učestvovala u tom pokretu, pa njeni sabrani spisi (br. 27-29), uglavnom novinski članci, sadrže zacijelo po koji novi i zanimljivi podatak o istarskim problemima – Uostalom učiteljica je Martinuzzi uređivala i izdavala jedno vrijeme i svoj časopis: Pro patria – . Na taj je način sitna politička literatura o Istri o susjednim krajevima dosta dobro zastupana. U paketima su usto sačuvani i svi primjerci tršćanskih novina: Il lavoratore za sve

vrijeme svjetskog rata – U kartularima su pak sačuvani, uz lične uspomene, statuti raznih političkih društava, Martinuzzi-ne himne povodom raznih političkih događaja, kao i literarni produkti njenih istomišljenika.

Nažalost, kako je već napomenuto, izvjesni dio kartularnih priloga se izgubio, među njima baš kartular "V" koji je sadržavao rukopise učiteljičinih govora, predavanja i pjesama. Postoji međutim izvjesna nada, da će se moći nabaviti kopija ovoga kartulara, koja se jednom nalazila u Kopru.

U drugim kartularima fali tek po koji prilog, a pojavio se kartular "Q" koji uopće nije registriran.

Knjižnica Giuseppine Martinuzzi, makoliko bila malena, pretstavlja pogotovo zbog svojih arhivalnih priloga priličan dobitak za upoznavanje nedavne istarske prošlosti, i to baš i na socijalnom polju, a većinom iz pera ljudi, koji su prema nacionalističkim strujanjima svoga vremena ipak zauzimali drugačiji stav.

Kako sam već u svom izvještaju o labinskom arhivu od 2. XII. 45. spomenuo, rezervirao sam zbog te vrijednosti i ovu knjižnicu za jedan eventualni centralni naučni institut u Istri, a iz razloga sigurnosti spremam oba ormara u istu prostoriju, gdje se nalazi i arhiv grada Labina.

Labin, dne 15. XII. 1945.

Ferdo Hauptmann

8. Izvještaj o arhivu u Novigradu

Naslov	Izvještaj o arhivu u Novigradu
Vrijeme nastanka gradiva	30. ožujka 1946.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	2 lista
Sadržaj	Izvještaj donosi stanje arhivskog gradiva pohranjenog pri Općini Novigrad. Navedena je očuvanost i starost gradiva, raniji postupci evidentiranja i neprikladna pohrana gradiva nakon promjene vlasti.
Značaj	Izvor za povijest arhivskih fondova Državnog arhiva u Pazinu: HR-DAPA-4. Općina Novigrad (1471.-1797.), HR-DAPA-16. Općina Novigrad (1797./1805.), HR-DAPA-20. Općina Novigrad (1806./1813.), HR-DAPA-37. Općina Novigrad (1814./1918.), HR-DAPA-7. Bilježnici Novigrada (1679.-1797.), HR-DAPA-47. Mjesno školsko vijeće Novigrad (1870./1918.), HR-DAPA-853. Pomirbeni sudac Novigrad (1806.-1807.), HR-DAPA-419. Bratovštine Novigrada (16./19. st.).

IZVJEŠTAJ O ARHIVU U NOVIGRADU

Pregledom gradskog arhiva u Novigradu dne 26. III. 1946. ustanovljeno je slijedeće stanje: Prema dosadanjem poznavanju gradskih arhiva na području ONOO-a za Istru, arhiv Novigradski je svakako najstariji (počinje u XV. stoljeću). Sastoji se u svom starijem dijelu (mletačka vladavina) isključivo iz tomova; tek u rijetkim se slučajevima nalaze pojedinačne stranice, ali to su ostaci raspalih knjiga.

Međutim, većina je tomova bez korica, Ono malo sačuvanih ukoričenih tomova skromno je uvezano – u karton – dok se inače po drugim arhivima istovremeni materijal vezao bogato u kožu ili pergamenu.

Zbog gubitka korica naslovni i posljednji listovi prilično su oštećeni u svakom pogledu: od raznih prijenosa, miševa i vlage.

Arhivalije su očigledno svojedobno bile pod jakim uplivom vlage, tako da gotovo u svakom tomu propade po nekoliko stranica. Zbog toga je papir već vrlo krhak, što se kod upotrebe i prijenosa osobito štetno ispoljuje.

Kad je u vezi sa očekivanom posjetom savezničke komisije za razgraničenje u ovom mjesecu gradski NOO – na vlastitu pobudu i zapravo u dobroj namjeri – izvadio iz ormara sve arhivalije iz mletačkog vremena te ih prenio i sakrio u potkrovlje, kako komisija ne bi vidjela dokaze o mletačkom – talijanskom vladanju u ovom kraju u prošlosti, knjige bez korica i sa krhkim papirom prilično su stradale. Kod vraćanja tog arhivskog materijala na svoje predašnje mjesto, što sam smjesta savjetovao, bit će dakako daljnja djelomična oštećenja neminovna.

U ormarima, kuda zapravo čitav materijal spada, čuva se također mlade gradivo, iz doba prve austrijske vladavine, zatim francuske, pa druge austrijske i konačno talijanske. Za prvu i drugu austrijsku, kao i za francusku vladavinu materijal je vrlo opsežan i, kako se čini, kompletan. Arhivalije iz doba talijanske vladavine smještene su donekle u ovim ormarima, a drugim dijelom u otvorenim stelažama u susjednoj prostoriji. Nažalost materijal u ormarima trpi zbog miševa, koji su na sreću zasada oštetili tek vreće sa odrezanim kuponima za živežne namirnice.

Prema dogovoru, gradski će se NOO pobrinuti, da pročisti sve ormare te da u njih posipa otrov protiv miševa.

Prostorija, u kojoj je arhiv smješten, inače odgovara uglavnom svojoj svrsi; svijetla i zračna je, u blizini nema nikakve vodovodne cijevi, ormari su u gornjem dijelu ustakleni, u donjem čitavi iz drva. Sama se soba ne upotrebljava kao ured, ali ona je u sklopu prostorija gradskog NOO-a u zgradi vijećnice. Prema tome nije niti zatvorena, nego po vazdan pristupačna.

Zbog prebacivanja najstarijeg dijela arhiva u najzabitniji kut na tavanu nije bilo moguće u kratko vrijeme pregledati svaki tom, budući da nisu bili po redu naslagani. U tri do četiri reda bili su tomovi nabijeni u uski prostor između zida i krovne konstrukcije, a do njih se dolazilo samo po gredama, jer se na daske nije smjelo stupati zbog trošnosti poda. Prema tome sam bio prisiljen, puzajući izvlačiti knjigu po knjigu na slobodniji i svjetliji prostor te je tamo pregledati.

Arhiv je već sreden i to po mještalinu, svećeniku Luigi Parentinu, koji sada navodno boravi u Kopru. On je na privezanoi kartici svaki tom numerirao i materiju označio.

Pronašao sam uz gore spomenuti način pregledavanja arhiva tom br. 2, koji počinje sa godine 1481.; prvi će tom prema tome početi otprilike sa godine 1470. Istotako naravno nije bilo moguće izbrojiti sve tomove, ali sam mogao po brojevima ustanoviti ih ima (za mletačko doba) oko 250.

Već ta brojka za razdoblje od tristo godina pokazuje, da se taj arhiv prilično kompletno sačuvao. Kako na pr. za najstarije razdoblje, tj. do početka XVII. stoljeća arhiv sadržava oko 80 knjiga

Knjiga br. 58 počinje sa godine 1559.

II II 115 II II II 1685.

II II 135 II II II 1716.

II II 209 II II II 1773.

itd.

Opsežnost pak svake knjige s druge je strane garancija, da je historijski materijal o Novigradu sav sačuvan u ovim knjigama.

Obzirom na iskustva s ovim, kao i ostalim istarskim arhivima od oslobođenja do danas, nema nikakvog smisla, da se ovaj skupocjeni materijal prepusti i dalje na čuvanje gradskom NOO-u. Makar je između mnogih gradskih i kotarskih NOO-a odbor novigradski pokazao za historijski materijal još najveću brigu, sačuvao ga sredena, nije ga bacio usprkos nestašice na uredskim prostorijama i ormarima na tavan, nije ga stavio tvornici papira na raspoloženje kao sirovinu – ipak mjere, kao sakrivanja na tavanu pred savezničkom komisijom itd., sprovedene u najboljoj namjeri i najopreznije, mogu i te kako naškoditi ovom skupocjenom materijalu. Nema nikakve garancije da se ista ili slična stvar u dogledno vrijeme opet neće ponoviti – sa istim štetnim posljedicama, makoliko inače bilo poduzimano dobronamjerno. Obzirom na prilike, kad odbori još nisu prožeti osjećajem dužnosti, da svoje namjere jave nadležnim vlastima te da ih u pojedinim slučajevima pitaju za stručni savjet, što se osobito često baš na kulturno-umjetničkom polju dešava, zastupam gledište da se ovaj, kao i svi ostali arhivi, bar u njihovom starijem dijelu, prenesu i koncentriraju na jednom mjestu. To bi bio Pazinski kaštel, koji se provizorno već uređuje u tu svrhu.

Da je ta mjera poduzeta ne samo sa gore izloženog gledišta, nego je diktirana razlozima kulturnog reda uopće, pokazat će jedan od slijedeći dopisa, koje će potpisani imati čast da podnese.

Pazin, dne 30. III. 1946.

Ferdo Hauptmann

9. Izvještaj o arhivu u Bujama

Naslov	Izvještaj o arhivu u Bujama
Vrijeme nastanka gradiva	30. ožujka 1946.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	2 lista
Sadržaj	Izvještaj donosi stanje arhivskog gradiva nastalog djelovanjem Općina Buje na području Bujštine u periodu od mletačke do talijanske uprave.
Značaj	Izvor za povijest arhivskih fondova Državnog arhiva u Pazinu: HR-DAPA-14. Općina Buje (1801./1805.), HR-DAPA-18. Općina Buje (1801./1805.), HR-DAPA-32. Općina Buje (1813./1918.), HR-DAPA-62. Općina Buje (1918./1943.), HR-DAPA-44. Mjesno školsko vijeće Buje, HR-DAPA-36. Općina Momjana (1850.-1868.), HR-DAPA-529. Bilježnici Momjana (1778./1817.). Izvještaj donosi i relevantne podatke o odnosu prema arhivskom gradivu u ranom poratnom razdoblju te objašnjava uništenost u prvom redu registraturnih pomagala te stanja sredenosti fondova pri preuzimanju u Državni arhiv u Pazinu.

IZVJEŠTAJ

O ARHIVU U BUJAMA

Prijedlog o spašavanju odnosno prijenosu istarskih arhiva na jedno mjesto, koji sam nabacio povodom izvještaja o arhivu novigradskom, pogotovo je potreban obzirom na gradski arhiv u Bujama.

Dne 16 i 17 novembra prošle godine posjetio sam Buje da pregledam i tamošnji arhiv. Našao sam ga na tavanu bivšeg municipija, sada sjedišta kotarskog NOO-a Buje. Prostorija je otprije već bila namijenjena za arhivske potrebe, ima duž jednog zida veliku stelažu. Međutim lani bijaše pristup svakome moguć; jedna vrata razvaljena, druga otvorena, a sam arhiv ležao na podu. Kao za inat ni papirića po policama. Svaki snop na podu raskidan, svaki je list posebice ležao. Preko toga se gazilo, to se odnosilo, ako ne za drugo, a to za potrebe umatanja robe na obližnjem trgu (vidi i slučaj Senja). Nijedna knjiga protokola, urudžbenog zapisnika nije više postojala, nego samo njihovi bijedni ostaci – iskidane popisane stranice bez korica.

Rečeno mi je da su prije bijega fašisti pobacali i raskidali arhiv, što će bez sumnje odgovarati istini, samo s tim dodatkom, da se naš odbor nije brinuo da preostatak spasi, nego ga i on dalje uništavao. Jer baš raskidanje knjiga protokola na način, da ispisane stranice preostanu, a korice sa praznim stanicama nestanu, specijalitet je

ovdašnji. U Labinu, Pazinu, Bujama i dr. vidjeh ovakve "pomladene" urudžbene zapisnike, kako služe sada novoj upravi. Da je tim postupkom i najljepši arhiv praktički postao neupotrebljiv, jer nema indeksa, ne pomišlja nijedan odbornik.

Arhiv bujski, kako sam tada mogao približno u onoj hrpi ustanoviti, počinje otprilike sa godine 1800 što je za taj stari gradić vrlo mladi datum. Stariji se dio vjerojatno nalazi u provincijalnom arhivu u Puli.

U dogovoru sa potpredsjednikom i tajnikom kotarskog NOO-a uglavio sam tada da se prije svega prostorija zatvori i spisi stave na police, kako bi se spriječilo njihovo daljnje uništavanje. Nisam tražio da se arhiv sredi po materiji, nego samo ono, što svaki kurir, dječčić ili školsko dijete može da učini.

Kad sam 27. marta ove godine otpješačio iz Novigrada u Buje da se uvjerim o učinjenom, našao sam arhiv u istom, čak u gorem stanju, nego što je bio u studenom prošle godine. Sva vrata otvorena, materijal još uvijek na podu, a djelomično već rastepen i po susjednoj prostoriji. Vjerojatno je ove zime dobro poslužio za potpaljivanje...

Prepuštam naslovu, da stvori sud o postupku kotarskog NOO-a glede arhiva. Od mog dolaska u Istru nisam nikada računao na neku stvarnu ispomoć nižih organa kod čuvanja i sređivanja arhivalija; nisam ni tražio, da ikoji odbor sredi svoj arhivski materijal, što bi zapravo bila njegova dužnost ne samo kao upravnog tijela uopće, nego i obzirom na upotrebu arhiva u svakidanjem uredovanju. Stalno sam računao s time će mene zapasti danas-sutra taj ogromni posao, da sredim svaki arhiv.

Gdjegod sam mogao, nastojao sam pored toga, da i sam odmah složim u red (ne po materiji zasada) arhivalije; ako jednom tražim, da bar to učini dotični NOO pomoću školske djece ili bilo koje osobe, onda tu zaista nema isprike radi prezaposlenosti. Predsjednik, potpredsjednik ili tajnik ne moraju slagati materijal na police, ali mogu dati nalog da to netko učini. A davanje naloga ne iziskuje mnogo vremena, nego samo – dobre volje i osjećaja dužnosti.

Pazin, dne 30. III. 1946.

Ferdo Hauptmann

10. Provincijski arhiv (muzej, biblioteka) u Puli i Istarsko društvo za arheologiju i domovinsku povijest

Naslov	Provincijski arhiv (muzej, biblioteka) u Puli i Istarsko društvo za arheologiju i domovinsku povijest
Vrijeme nastanka gradiva	17. travnja 1947.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	3 lista
Sadržaj	Hauptmann je u izvještaju opisao djelatnost Istarskog društva za arheologiju i domovinsku povijest

i Provincijskog muzeja u Puli u razdoblju druge austrijske uprave, talijanske uprave te poslijeratne uprave. Opisao je djelovanje, djelatnost i ciljeve navedene udruge te osnovanost sprečavanja svakog odnošenja gradiva od strane iste u inozemstvo. U nastavku navodi najvrjednije i najrepresentativnije gradivo Muzeja.

Značaj

Izvor za fondove i zbirke Državnog arhiva u Rijeci: HR-DARI-357. Gradski muzej i Biblioteka u Puli (1917.-1927.), HR-DARI-376. Istarsko društvo za arheologiju i domovinsku povijest (1885.-1910.), HR-DARI-384. Rapicio (1563.-1862.), HR-DARI-396. Bratovštine u Istri (1459.-1820.), HR-DARI-276. Statuti općina (1332.-1805.), HR-DARI-357. Gradski muzej i Biblioteka u Puli (1420.-1924.), HR-DARI-276. Statuti Općina (1332.-1805.), arhivsku zbirku Državnog arhiva u Pazinu HR-DAPA-424. Zbirka statuta (1301.-1600.) te arhivski fond Sveučilišne knjižnice u Puli (signatura 5) Carlo De Franceschi.

Provincijalni arhiv (muzej, biblioteka) u Puli i

Società istriana di archeologia e storia patria.

Od šezdesetih godina prošlog stoljeća u Istri raste interes za domaću historiju. Pojedinci, bilo na bazi otkupa ili poklona, nastoje sabrati starine na jednom mjestu, u jednom centralnom muzeju kako bi zapriječili odnašanje izvan provincijalnih granica.

1883/84. na poticaj i uz pomoć istarskog provincijskog sabora osniva se stoga Società istriana... te preuzima brigu oko proučavanja prošlosti Istre te oko pribiranja materijala u centralnom muzeju, koji se usporedo osniva u Poreču. Državna vlast prema tome pruža materijalne potpore, a društvo – skup lokalnih naučenjaka – daje stručni kadar istraživača i radnika. Ono postepeno proteže svoj djelokrug na čitavu Istru, subvencionira osnivanje gradskih muzeja, uređuje lapidarije, vrši arheološka iskapanja (Nesactium). Dakako kraj stručnih ciljeva društvo sprovodi i političke, šireći proučavanjem rimske prošlosti i politički upliv talijanstva u Istri. Uska povezanost između tog privatnog društva i državnih odnosno provincijalnih vlasti izražena je još i u dodjeljivanju sjedišta društvu u prostorijama provincijalnog muzeja (isprva u Poreču, kasnije u Puli).

Karakter takve suradnje između države i privatnog društva onemogućuje već sam po sebi točno razgraničenje vlasništva, pogotovo ako još društvo samo sebe isprava kao neku vrst vrhovnog komiteta za kulturu i umjetnost u Istri. U § 20 društvenog statuta iz godine 1915. doduše još jasno piše da su "tutte le collezioni di oggetti antichi, libri, documenti storici, giornali ecc. sono destinate alla formazione di un Museo provinciale da istituirsi in Parenzo, quale sede della Dieta provinciale", ali se

istovremeno u drugim §-ima slabi ta odredba, stavljajući u zadatak društvu da otkupljuje arhivske predmete, da se brine za uspostavu historijskog arhiva, da uspostavlja zbirke itd. (§ 1, 17). Pritom se hotice ne definira da li će to biti društvena imovina ili pak državna. Iz jednog §-a dapače jasno proizlazi da društvo posjeduje svoje zbirke, što je uistinu i bio slučaj, a u ispravljenom § 20 iz godine 1925. se čak već ostavlja mogućnost da sve zbirke starih predmeta, arhivalije itd. idu ili u provincijalni muzej ili u društvenu biblioteku.

Jasno je kraj takvog stanja stvari da je ovisilo samo o dobroj volji društvene uprave, da li će i koliko sakupljenih ili darovanih predmeta uklopiti u muzejske zbirke odnosno u svoje društvene. Društvena je sloboda u tom pogledu doduše stegnuta donekle osnivanjem vrhovnih arhivskih i umjetničkih inspektorata (Soprintendenze) u vrijeme talijanske okupacije, jer tada jedino država preko tih inspektorata vrši iskapanja, kontrolira čitavo historijsko blago na svome području, koncentrira arhive državnih ustanova u državnim arhivima, a nad ostalim vodi strogi nadzor, koji ide čak tako daleko da se spisi privatnika, koji su vršili kakvu javnu funkciju (notari, advokati na primjer), po završetku njihova javna djelovanja moraju također predati državnim arhivima (§ 12 zakona o arhivima u Kraljevini Italiji od 22. XII. 1939.).

Pored toga se istarsko društvo godine 1927. podvrglo centralnom historijskom društvu za čitavu Veneciju (Reale Deputazione di storia patria per le Venezie) i njenim statutima, koji ne predviđaju posjed društvenih arhiva, numizmatičkih zbirka itd. (§ 43), ali je usprkos toga zbog dobrih političkih veza članova istarskog društva sa fašističkom vladom sve ostalo po starome. Naglašavalo se doduše da društvo od godine 1927. dalje djeluje samo kao "Società privata di studi archeologici e storici per l'Istria subordinatamente alla competenza e supremazia della R. Deputazione in Venezia", ali se to odmah slabi time da to vrijedi dakako samo "nei limiti e modi previsti del suo (Società sc.) statuto" – a taj je statut baš u isto vrijeme sa svim svojim dvoličnostima bio potvrđen od talijanskog kralja. (v. Atti e Memorie... t. XXXIX fasc. I. str. 225).

Tako u novom društvenom sjedištu u puljskom muzeju, koji je talijanska država povisila sa gradskog na provincijalni, tj. državni, nerazgraničeni kondominij traje dalje.

Ako se stoga danas odnosi iz Pule samo "društvena imovina", onda je to vrlo rastezljiv pojam, iz svega što je gore spomenuto o načinu sticanja društvene imovine (tj. na državni trošak). No ipak se može ta društvena imovina stegnuti na mobilijar, uredski (ne historijski arhiv), te na biblioteku društva, u kojoj se nalaze samo one knjige i časopisi, koje je društvo primalo u zamjenu za svoje publikacije. Ostalo pak mora ostati na teritoriju Istre i to iz ovih razloga:

1) po karakteru osnivanja ovoga društva nespojivo je društveno djelovanje izvan Istre sa funkcijom pribiranja i čuvanja historijskog i kulturnog materijala u društvenom sjedištu. Bez obzira na to što društvo ne može nositi materijal sa sobom kao mačka svoje mačice, treba samo upozoriti na to da je društvo baš osnovano za to da bi zapriječilo odnošenje historijskih vrednota izvan istarskog područja.

Odlaskom društva iz Istre preostaje u najboljem slučaju od njenih statutom određenih zadaća (investigazione, raccolta, studio di tutto ciò che appartiene al campo

storico della provincia d'Istria, e la diffusione e pubblicazione delle notizie relative) samo diffusione e pubblicazione (§ 1).

Uostalom ujedno se nameće obzirom na nemogućnost izvršavanja većine gornjih zadataka i pravno pitanje, da li to ne bi moglo značiti i raspuštanje društva kao takvog? U tom naime slučaju prema § 24 statuta "tutte le collezioni della Società passano in proprietà della Provincia d'Istria, rappresentata dall'Amministrazione provinciale, per essere destinate stabilmente al Museo provinciale. Le carte ed i libri riflettenti la storia, andranno ad accrescere l'esistente biblioteca e l'archivio storico provinciale".

Na ovu posljednju mogućnost upućuje i već spomenuti § iz talijanskog arhivskog zakona od 1939. koji određuje da svako, pa i privatno lice, po završetku svog javnog djelovanja ili kod odlaska iz mjesta djelovanja ima predati sve svoje spise, proistekle iz svoga javnoga djelovanja. To vrijedi u slučaju ovog društva također, jer i ono je svojim djelovanjem na području Istre prikupilo grade, koja nije vezana za društvo, nego za čitavu Istru.

2) Po općepriznatom arhivskom principu provenijencije spisa također moraju sve arhivalije, koje su nastale na području Istre, ostati u Istri. O tome vodi računa i mirovni ugovor sa Italijom, koji u § 1. al. 1 određuje da će država-Nasljednica (Jugoslavija) primiti bez ikakve otštete sve arhive administrativnog ili historijskog značaja koji se tiču ostupljenog teritorija (... toutes les archives appropriées d'ordre administratif ou d'intérêt historique, concernant le territoire en question).

3) Što se pak specijalno tiče zbirke bivšeg puljskog gradskog muzeja (biblioteke, arhiva), to je za njih prilikom pretvaranja gradskog muzeja u provincijalni (godine 1926.) određeno da nikada nesmiju biti odvučeni iz samoga grada (Atti e Memorie t. XXXVIII, f. II. str. 150).

Za letimičnu kontrolu sadržaja provincijalnog arhiva u Puli slijedi nekoliko najtipičnijih rukopisa:

1. Statut Poreča iz XV. stoljeća, veličina 210x290 mm, 96 listova, korice svojedobno u pergameni.
2. Mariegola (regule bratovštine) iz XV. st., latinski vel. 164x240 mm, 20 listova.
3. Doktorska diploma iz Padova iz godine 1653, latinski, vel. 172x230 mm, 6 listova, u smeđoj koži. 3 minijature.
4. Dekret dužda F. Loredana iz XVIII. st., latinski, vel. 154x202 mm, na 2. listu minijatura.
5. Pisma Carla Combi, vode istarskih iredentista.
6. II Carla de Franceschi.
7. 2 pisma Matije Vlačića:
 - a) Christiana adhortatio M. Flacii Illyrici ad serenissimum Principem et inclytum Senatum Venetiarum.
 - b) Serenissimo Principi augustissimoque Senatui Venetiarum 26. VI. 1570.
8. Kodeks statuta grada Izole.

9. Statut Dvagrada kod Kanfanara (rukopis br. 72).
10. Carte Rapicio – skup dokumenata o vlastelinstvu Kršan iz 1573. – 1630.
11. Statut Pule iz godine 1449. , vel. 350x260 mm, u koži.
Zagreb 17. IV. 47.

11. Dopis pročelniku Državnog arhiva u Zagrebu

Naslov	Dopis pročelniku Državnog arhiva u Zagrebu
Vrijeme nastanka gradiva	18. travnja 1947.
Razina opisa	Komad
Količina i nosač jedinice opisa	1 list

18. IV. 1947

Dragi družo pročelnice

Konačno Ti mogu poslati zatraženi elaborat o puljskom arhivu i pravnom stanju Societ-e. Malko sam zakasnio, jer sam dosta dugo morao pričekati da dobijem odgovarajuće tekstove mirovnog ugovora sa Italijom, ali se nadam da će Ti moći to još poslužiti. Prema klauzulama naši izgledi za povratkom odnesenih stvari vrlo su dobri. Nadajmo se da ćemo ih uspjeti i što bolje ostvariti.

Očekujem svaki dan da će me načelnik Stošić pustiti da krenem opet na nastavak rada u Pazin pa se nadam da ćemo se uskoro vidjeti.

S drugarskim pozdravom i do skora viđenja

Tvoj Ferdo

Summary

FERDINAND HAUPTMANN'S REPORTS TO THE REGIONAL PEOPLE'S COMMITTEE FOR ISTRA ABOUT THE STATE OF THE ISTRA AND RIJEKA ARCHIVES

The State Archives in Pazin archives fond HR-DAPA-79. Regional people's committee for Istra holds file no. 7425 originally named "Reports on archives on the territory of the Istra Region – Archives", which contains several reports that reflect the condition of the archives in Istra and their fonds, giving important information on the arrangement of fonds in earlier periods and the care for archi-

ves at the time the reports were written. The file is basically a source for the history of archives and their organisation during the Italian administration and the early years after the 2nd World War. The reports reflect the care of the central government, as well as the neglect of the local and district bodies of the cultural heritage of the region in the first period after the war. They also show the significant effort of the archivist Ferdinand Hauptmann to preserve the archives and the cultural heritage of the region. The importance of his work can't be measured in meters of archives or in the number of preserved fonds and collections, nevertheless by reading his reports it's obvious that without his efforts, the state archives in Pazin and Rijeka would lack several fonds in its collection. From a fully professional point of view, the reports represent a source of history for 49 archival fonds and collections.

Keywords: Ferdinand Hauptmann, Reports, Archives, fonds, Regional people's committee for Istra.